

eoo-uutiset

Erityistä osaamista ja ohjausta Pirkanmaalla -hankkeen tiedotuslehti

Ammatillinen erityisopetus
muutoksessa s. 2

Jokaiselle oppijalle tärkeää
rakentaa oma urapolku s. 5

Oppilaitoksissa oleva osaaminen esiin s. 8

Erityisopetuksen hämmentävä tulevaisuus s. 9

Hankkeella saatu aikaan
pysyvää toimintaa s. 11

SAMANAIKAISOPETUS
HYVÄ ELÄMÄ
YKSILÖLLISTÄMINEN
ESTEETTÖMYYS
INKLUUSIO
HOJKS
NIVELVAIHE

TAMK TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Vipuvoimaa
EU:lta
2007-2013

 Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

” Yksi tavoitteemme oli, että Pirkanmaan ammatillisissa oppilaitoksissa työskentelee 20 uutta ammatillista erityisopettajaa hankkeen päättyessä.

Se tiedettiin, että Pirkanmaan ammatillisissa oppilaitoksissa oli valtakunnallisesti vertailtuna vähän päteviä erityisopettajia. Sekin tiedettiin, että alueellamme ammatillinen erityisopetus on hyvästä yhteistyöstä huolimatta vielä hajanainen. Tiedettiin myös, että oppilaitoksissa on aina tarvetta osaamiseen, jonka keskiössä on erityistä tukea tarvitsevat opiskelijat. Näistä lähtökohdista Tampereen ammatillisessa opettajakorkeakoulussa ryhdyttiin syksyllä 2006 valmistelevaan ESR-hanketta, jonka nimeksi tuli Erityistä osaamista ja ohjausta Pirkanmaalla. Halusimme myös varmistaa, että hankkeemme varmasti tulee tarpeeseen, ja kävimme tekemässä haastatteluja kaikissa alueen oppilaitoksissa ja muotoilimme lopulliset tavoitteet kuulemamme ja näkemämme perusteella.

Yksi tavoitteemme oli, että Pirkanmaan ammatillisissa oppilaitoksissa työskentelee 20 uut-

ta ammatillista erityisopettajaa hankkeen päättyessä. Näin tapahtuikin – 22 uutta erityisopettajaa valmistui toukokuussa 2010. Halusimme myös, että erityisopettajakoulutus toteutetaan tavalla, joka tukee erityisopettajien ammatillista identiteettiä ja lisää juuri sitä osaamista, mitä oppilaitosten arjessa tarvitaan. Saamamme palutteen perusteella tämä toteutui hyvin. Erityisopettajakoulutuksen keskeisen profiilin muodosti työhönohjaus, johon kaikki erityisopettajaopiskelijat osallistuivat. Voimme myös iloksemme todeta, että pirkanmaalainen erityisopettajakoulutus säilyy tulevaisuudessa Tampereen ammatillisen opettajakorkeakoulun koulutustarjonnassa.

Tavoittelimme hankkeessa sitä, että pystymme tukemaan alueen toisen asteen ammatillisten oppilaitosten erityisopetuksen kehittymistä ja uudistumista. Lähes jokaisessa koulussa järjestettiin erilaisia koulutus- ja kon-

sultointitilaisuuksia, joiden sisällöt suunniteltiin yhdessä oppilaitosten kanssa. Toivottavasti teemme tätä jatkossakin kanssanne!

Kolmas tavoitteemme oli, että Pirkanmaalla toimitaan hyvässä yhteistyössä eri organisaatioiden kesken erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden eduksi. Kutsuimme tätä verkostoitumiseksi. Tähän työhön lähtivät kaikki oppilaitokset innokkaasti mukaan, ja tärkeänä tuloksena oli Erityisen tuen järjestäminen toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa – Pirkanmaan alueellisen strategian syntyminen. Strategian tavoitteiden saavuttamisessa meillä on vielä jatkossakin työtä, mutta syntyneiden yhteisen toiminnan mallien avulla on hyvä jatkaa eteenpäin.

Kiitos kaikille innovatiivisesta ja rakentavasta yhteistyöstä!

Hanna Ilola, Projektipäällikkö
TAMK/ Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Erityistä osaamista ja ohjausta Pirkanmaalla

Sisällysluettelo

Ammatillinen erityisopetus muutoksessa	2
Erityistä osaamista ja ohjausta Pirkanmaalla	2
Inklusion maailmat	3
Ratakset pyörii ja verkostoidutaan	4
Erityisopetukseen satsaus kantaa ja kannattaa	4
Jokaiselle oppijalle tärkeää rakentaa oma urapolku	5
Erityisopettajan näkökulma	5
Tiedon lisäystä, arvokeskustelua, työvalmennusta, aitoja oppimisympäristöjä	6
Hyviä malleja ja uusia ratkaisuja	6
Työnohjaus ammatillisessa erityisopettajakoulutuksessa	7
Oppilaitoksissa oleva osaaminen esiin	8
Tästä on ollut kyllä hyötyä	8
Ohjauksen työkalupakki - hyviä käytäntöjä kaikkien käyttöön	8
Osista kokonaisuuksiin	9
Erityisopetuksen hämmentävä tulevaisuus	9
Pirkanmaan alueellinen ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskus	10
Koordinaatiokeskuksesta potkua ammatilliseen erityisopetukseen	10
Erityisopetuksen tarve lisääntynyt huomasti	10
Ohjausryhmän puheenjohtajan mietteitä	11
Hankkeella saatu aikaan pysyvää toimintaa	11
Alueellinen strategia työpajatoimijan näkökulmasta	11
Minun tieni erityisopettajaksi	12
Nuotit kohdallaan ja orkesteri valmiina	12

Ammatillinen erityisopetus muutoksessa

Ammatillinen erityisopetus on muutoksessa, ammatillisen erityisopetuksen määrällinen kasvu sekä erilaisten tuki- ja palvelutarpeiden lisääntyminen asettavat uusia haasteita koulutuksen järjestäjien toiminnalle sekä taloudelle.

Ammatitopistostrategian mukaisesti vuosien 2008 ja 2009 aikana on toteutunut useita järjestäjäfuusioita, joissa on ollut mukana noin 35 koulutuksen järjestäjää. Valtion ammatilliset erityisopettajalaitokset siirrettiin vuoden 2009 alusta osaksi yksityisiä erityisopetuksen järjestäjiä, joita on tällä hetkellä kuusi - lisäksi Optima samkommun, joka järjestää koulutusta ruotsin kielellä.

Kaikkein vaikeimmin vammaisten nuorten koulutuksen järjestämisvastuu on ammatillisilla erityisopettajalaitoksilla, jotka toimivat myös erityisopetuksen osaamis- ja resurssikeskuksina. Vaikeimmin vammaisten koulutukseen pääsyn turvaamiseksi koko maassa neljälle koulutuksen järjestäjälle myönnettiin 1.1.2009 lukien rajattu erityisopetuksen järjestämiseen. Järjestäjät sijaitsevat Uudellamaalla, Pohjois-Savossa, Pohjois-Pohjanmaalla ja Lapissa. Tällainen rajattu erityisopetuksen järjestäminen on aiemmin tehdyn päätöksen nojalla myös Päijät-Hämeen koulutuskeskuksella.

Vammaispoliittisen ohjelman (2010) mukaan eri koulutus- ja opiskeluasteiden nivelvaiheissa annetun tuen tai sen puuttumisen vaikutukset nuoren elämään voivat olla ratkaisevia. Koulutusjärjes-

telmän tulee panostaa erityisesti erityistä tukea tarvitsevien nuorten ohjaamiseen perusopetuksen ja toisen asteen opiskelun nivelvaiheen yli. Perusopetuksen jälkeen tulee tukea ja helpottaa ammatin-, lukio- ja korkeakouluopintoja korjaamalla esteelliset koulu- ja opiskeluympäristöt. Opiskelumateriaalin tulee olla saatavana esteettömänä ja saavutettavana opiskelijoiden tarpeen mukaisesti. Lisäksi tulee varmistaa opiskelun sujumiseksi tarvittavien palvelujen saanti. Ammatillista koulutusta tulee edelleen monipuolistaa niin, että se tarjoaa nykyaikaisen työelämän vaatimuksiin vastaavaa koulutusta myös vammaisille nuorille. Vammaisten nuorten opiskelua yleisessä ammatikoulutuksessa tulee jatkuvasti kehittää yhteistyössä siitä päättävien ja sitä toteuttavien tahojen kanssa.

Tällä hetkellä ammatillisessa erityisopetuksessa opiskelee yli 20 000 opiskelijaa. Opiskelijämäärä ammatillisessa erityisopetuksessa on viime vuosina kasvanut n. 1000 opiskelijalla vuosittain. Osittain erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden määrän kasvua voidaan selittää mm. tilastoteknisillä ja kuntoutuksellishoidollisilla tekijöillä, diagnostisoinnin tarkentumisella, erityispedagogisen tutkimuksen tuottamalla uudella tiedolla sekä opetuslainsäädännön muuttumisella.

Erityistä tukea tarvitsevien nuorten koulutus on viime vuosina ollut ammatikoulutuksen yhtenä painopisteenä. Ammatikoulutuksessa tavoitteena on vammaisten nuorten opiskelumahdollisuuksien lisääminen ja monipuolistaminen yleisissä oppilaitoksissa. Koulutuksellista tasa-arvoa ja koulutukseen

pääsyä on laajennettu. Huomiota on myös kiinnitetty erityisopetuksen laadullisiin kysymyksiin. Pisimmällä yhdenvertaisuuden toteutumisessa ollaan kuitenkin perusopetuksessa, jossa käsitys erityisopetuksesta on muuttunut. Nämä muutokset tulevat jatkossa heijastumaan myös ammatilliseen erityisopetukseen. Perusopetuksessa opetuksen järjestämisen lähtökohdaksi on entistä vahvemmin nousemassa oppimisprosessin yksilöllisen tukemisen haaste. Erityisopetus on mahdollista ajatella eräänä tapana ratkaista oppilaiden tarpeiden ja koulun vaatimusten yhteensovittaminen. Edellä mainituista syistä on tarpeen luoda aiempaa täydentävä tai kokonaan uudenlainen erityisopetuksen käsite myös ammatilliseen koulutukseen, aikuiskoulutuksen erityisopetukseen liittyviä haasteita

Inkluusion maailmat

Inklusiivisella opetuksella tarkoitetaan koulutusjärjestelyä, jossa jokaisella oppilaalla – sukupuoleen, rotuun tai vammaisuuteen katsomatta – on yhtäläiset mahdollisuudet opiskella ja osallistua täysivertaisena muiden kanssa samassa koulussa.

Ideologisenä lähtökohtana inklusiolla on varsin pitkä historia, käytännön tasolla tilanne on kuitenkin toinen. Vaikka moni koulutusjärjestelmä on retorisella tai jopa lainsäädännön tasolla sitoutunut inklusion toteuttamiseen, käytännössä täysin inklusiivista koulujärjestelmää ei missään ole pystytty toteuttamaan. On toki maita, joissa huomattava osa ikäluokasta opiskelee yhteisessä koulussa, mutta mitä kulloinkin rajautuu määrittely "huomattava osa" ulkopuolelle voi olla hyvinkin vaihtelevaa ja periaatteet ulkopuolelle jäämiseen sitäkin kirjavampia.

Omassa eri maiden erityisopetuskäytäntöjä vertailevassa tutkimuksessa olen havainnut, että retoriikka ja käytäntö eivät välttämättä kulje käsikädessä: vaikka suomalainen koulutuspolitiikka ei ole ollut ideologisesti inklusion etunenässä, käytännössä toimintamallimme ovat hyvinkin vertailukelpoisia moniin muihin länsimaihin. Suurimmat erot ovat kuitenkin yksittäisten koulujen toimintamallien välillä: oppilaitoksen ilmapiirillä ja yhteishengellä on inklusionkin osalta merkittävä rooli. Kiinnostavaa on myös se, että eräät varsin

liberaalia inklusiopolitiikkaa aiemmin edustaneet maat kuten Australia ovat alkaneet perustaa uudelleen erityiskouluja ja mm. koulukoteihin verrattavia laitoksia: osin kiristynyt julkisen koulutuksen talous ja liberalistiset odotukset koulutuksen tuotavuudesta ovat asettaneet ehtoja arvo maailman muutokselle.

Usein esitetäänkin arveluita, onko inklusio vain hämärä poliittinen tavoite, kuten esimerkiksi täystyöllisyys tai köyhyyden poistaminen. Niin tai näin, hyväksi tavoitteeksi se toki kelpaa. Jos oppilaitoksen ohjenuorana on sitoutua mahdollisimman hyvin kaikkien oppilaiden oppiajaksi, on mahdollista tuottaa sellaista opetustoimintaa, joka pitkällä aikavälillä on ainakin hitusen lähempänä demokraattisen yhteiskunnan periaatteita. Samalla on toki oltava valmis etsimään korvaavia – mahdollisimman vähiten rajoittavia – vaihtoehtoja, silloin kun omat keinot eivät riitä. Selvää on, että sekä perusopetuksessa että toisen asteen koulutuksessa on lapsia ja nuoria, joiden itsensä edun mukaista on saada ainakin rajallisessa määrin mahdollisimman yksilöityä opetusta ja mahdollisesti osin tai kokonaan ns. valtavirran ulkopuolella. Avainsanoja ovat *itsensä edun mukaista, rajallisessa määrin ja yksilöity opetus*. Toiminta ei saa

Toiminta ei saa olla ongelmien lakaisemista maton alle, vaan tavoitteellista toimintaa, jossa myös oppilaan omalla näkemyksellä on merkitys.

olla ongelmien lakaisemista maton alle, vaan tavoitteellista toimintaa, jossa myös oppilaan omalla näkemyksellä on merkitys. Tämä korostuu erityisesti toisen asteen opinnoissa ja aikuiskoulutuksessa, nuorten ja aikuisten kanssa toimittaessa.

Perusopetuksen uudessa, 1.1.2011 voimaan astuneessa lainsäädännössä tavoitteellisuutta ja erityisopetuksen tarpeen arviointivertaisuutta onkin jo korostettu. Lähtökohtana on oppilaan oikeus saada opetusta yleisopetuksen yhteydessä, ja jos muihin vaihtoehtoihin turvautaan, niiden luonne on enemmän tai vähemmän väliaikaista: tilannetta arvioidaan ja toimintasuunnitelmaa eri tasoilla (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki) tarkennetaan tarpeen mukaan. Vaikka lähikouluperiaatetta ei lakiin ole suorasanaisesti vaatimuksena uloskirjoitettukaan, pyrkimys inklusiivisuuteen on selkeästi lain – ja toivon mukaan mahdollisimman monen kouluuyhteisön – henki.

Markku Jahnukainen, Erityispedagogiikan professori, Jyväskylän yliopisto

unohtamatta.

Uudet ammatillisten tutkintojen perusteet mahdollistavat opiskelijalle henkilökohtaisten opintopolkujen rakentamisen ja koulutuksen järjestäjälle mahdollisuuden vastata joustavasti alueellisen ja paikallisen työelämän tarpeisiin. Yksilöllisen opintopolun avulla yksittäisen opiskelijan kyvyt, kehittämiskohteet ja tarpeet tulevat huomioiduksi entistä paremmin. Opintojen modulaarisuus mahdollistaa tutkinnon suorittamisen osissa. Toisaalta se edellyttää koulutuksen järjestäjiltä entistä tarkempaa ja yksityiskohtaisempaa dokumentointia siitä, miten yksittäisen opiskelijan opinnot etenevät ja mitkä ovat hänen suunnitelmansa.

Erityisopetuksessa diagnoosilähtöisen tarkastelutavan rinnalle ollaan miettimässä työ- ja toimin-

takykyyn perustuvaa tarkastelua erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille. Lähtökohtaisesti se toisi ammatillisille opettajille helpommin ymmärrettävän ja opiskelijalähtöisemmän tavan tarkastella opiskelijan oppimista suhteessa ammatilliseen osaamiseen ja sen ammattitaitovaatimuksiin. Lähestymistavan hyötyinä olisivat lisäksi aiempaa voimavarakeskeisempi lähestymistapa, joka ei leimaa opiskelijaa. Se kohdistaisi huomion paremmin siihen toimintaan jota

olla tarkastelemassa; ammatilliseen osaamiseen ja ammattitaitoon (ei niinkään vammoihin, sairauksiin tai vikoihin). Lähestymistapa sopisi tasavertaisesti niin nuorien kuin aikuistenkin kanssa toimimiseen.

Liisa Metsola, Asiantuntija, Opetushallitus

” Uudet ammatillisten tutkintojen perusteet mahdollistavat opiskelijalle henkilökohtaisten opintopolkujen rakentamisen ja koulutuksen järjestäjälle mahdollisuuden vastata joustavasti alueellisen ja paikallisen työelämän tarpeisiin.

Erityisopetukseen satsaus kantaa ja kannattaa

– Opiskelijoistamme noin 20 prosenttia on erityisopiskelijoita. Lisäksi opiskelijoita tulee monenlaisilla lähtötasoilla: on lahjakkaita, erityislahjakkaita, erityistä tukea enemmän tai vähemmän tarvitsevia sekä sellaisia, jotka eivät tarvitse tukea lainkaan. Oppilaitoksen toiminnan jatkuvalla kehittämiselle ja arvioinnille on siis tarvetta. Tällä hetkellä toimintamallimme näyttää hyvältä. Läpäisyaste on 70 prosenttia ja negatiivinen keskeyttäminen vain 3,5 prosenttia. Haasteita kuitenkin riittää niin oppilaitoksen sisällä kuin toimintaympäristönkin vaateista käsin, kertoo rehtori, kuntayhtymän johtaja **Raimo Alarova** Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistosta.

Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistossa opiskelijoita nuorten puolella on n. 900. Erityisopiskelijoita on 179 ja heistä 136 opiskelee integroidusti. Loput opiskelevat pienryhmissä, joita ovat valmentava ja kuntouttava ryhmä sekä autoalan ja catering- ja rakennusalan ryhmät. Oppilaitoksen toimintamallina korostuu sisäinen verkosto ryhmänohjaajan tukena. Koulutusjohtaja vastaa nuorten koulutuksen erityisopetuksesta, osastonjohtajat osastojen erityisopetuksesta ja ryhmänohjaajilla on tukena myös laajat ervat sekä ohjaajat.

Toiminta vaatii jatkuvaa reflektointia

– Olemme satsanneet erityisopetuksen kehittämiseen vuodesta 2002, mutta edelleen jatkuvasti arvioimme ja kehitämme toimintamalliamme. Tällä hetkellä puhututtaa muun muassa se, kuinka opetusta voisi eriyttää kasvaneissa

opetusryhmissä ja kuinka vastata yhä lisääntyvien mielenterveysongelmien tuomiin haasteisiin, pohtii Alarova. Lisäksi pohdintaa aiheuttaa opettajan työn muutos: missä määrin voi olla ammatillinen opettaja, missä määrin pitäisi olla kasvattaja.

Toimintaympäristön muutokset tuovat mukanaan sen, että eletään jatkuvassa kehittämisen paineessa. Hyvänä esimerkkinä kehittämisestä Alarova mainitsee Joustevasti työelämään -hankkeen, jossa pyritään löytämään yrityksiä, joilla on valmiuksia ottaa työssäoppimaan erityisopiskelijoita. – Erityisopiskelijan on turvallista ohjaajan ja opettajan avulla tutustua työpaikkoihin ja näin löytää soveltuvia työtehtäviä valmistumisen jälkeen. Samalla muodostuu yritysten verkosto, joka tietää erityisopiskelijoista ja osaa kohdata heidän erityistarpeitaan.

– Hyväksi on koettu myös Vaaterin eli nuorten työpajan sijoittaminen ammatti- ja aikuisopiston

tiloihin. Pajalla toimiville nuorille tulee koulutusalat, tilat ja ympäristö tutuksi, jolloin kynnystä haakeutua opiskelemaan voidaan mataltaa.

Yhteistyöverkostoissa on voimaa

– Nivelvaiheyhteistyön saumattomuus on kaiken a ja o. Keskusteluja käydään jo keväällä, samoin koulutuskokeilut ovat käynnissä parhaillaan. Opiskelijan tilanne tarkastellaan uudelleen: perusasteella erityisopiskelijana ollut ei automaattisesti ole sitä siirtyessään ammatilliselle toiselle asteelle. Yhteistyöakseli on niin tiukka, että kukaan ei tipahda tästä, vakuuttaa Raimo Alarova. – Meillä on voimavarana toimiva yhteistyö kuntiin. Jos keskeyttäminen kuitenkin tapahtuu, tiedotamme asiasta kuntaa, joka sitten ottaa nuoresta kopin. Turvaverkko tukee myös ns. tavallista opiskelijaa. Jos ala ei olekaan oikea tai opinnot eivät muu-

ten etene, voidaan käyttää apuna työpajaa, ammattistarttia tai valmentavaa ja kuntouttavaa ryhmää.

Verkostotyötä tehdään laajalla skaalalla. Edellä mainitun lisäksi erityisammattioppilaitosten, kuntien jatko-ohjaukshojen, huoltajien, mielenterveyskeskuksen, terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja te-toimen kanssa. – Verkostopalavereja on säännöllisesti ja niissä taataan tiedon kulku puolin ja toisin. Näin opiskelijan turvaverkko on olemassa ja se voidaan tarpeen vaatiessa aktivoita.

Opettajan työn haasteita

Jotta hyvinkin yksilölliset opinnot mahdollistuvat, se vaatii opettajalta uudenlaista otetta työhön sekä aikaresurssin huomiointia. – Verkostotyö vaatii aikaa, kun montaa asiaa kehitetään. Lisäksi paineita opettajan työlle tulee työelämästä, joka kaipaa yhä valmiimpia osaajia. Nyt pitäisi keksiä keinoja, kuinka eriyttäme

opetusta isoissa ja heterogeenisissä opetusryhmissä. Tietotekniikka tulee varmasti avuksi, samoin verkko-opintojen hyödyntäminen teorian opiskelussa, niille keillä siihen on valmiuksia, pohtii Alarova. – Kyseessä on paljolti ajattelutavan muutos: pois rintamaopetuksesta kohti uudenlaisten oppimisympäristöjen hyödyntämistä. Keskustelua tulee aiheuttamaan, ja sitä on syytäkin käydä siitä, mikä on arvojen ja asenteiden, kasvatuksen ja substanssin suhde.

– Ajassa liikkuu varmasti paljon sellaisia kysymyksiä, joiden parissa kukin oppilaitos painiskelee yksinään. Nyt olisi tarvetta tilaisuuksille, joissa voitaisiin levittää hyviä käytäntöjä ja jalostaa niitä tai järjestää muuta vertaiskoulutusta ja tapaamisia, heittää Alarova ideoita Valkeakoskelta TAOKK:in suuntaan.

Raimo Alarova, Valkeakosken seudun koulutuskuntayhtymän johtaja

Ratakset pyörä ja verkostoidutaan

Kuluvan lukukauden aikana olen toiminut erilaisten verkostojen kanssa ja siitä syntyi tarve laatia sähköpostiini nimikirjoitus, josta selviäisi kätevästi vastaanottajalle lähettäjä kaikkine tietoineen.

Lähdin miettimään eri tahoja ja verkostoja, joiden kanssa työväni tällä hetkellä toimin. Näiden yhteistyömuotojen kautta sain nimikirjoitukseni valmiiksi, jossa näkyi kaikki ”työroolini”: hiusalan lehtori, ammatillinen erityisopettaja, VAAO:n Skills-koordinaattori, ammattitaitovalmentaja sekä parturi- ja kampaajamestari. Huvittuneena

ja ylipäätään, mutta huolestuneenakin katselin sitä, ovatko nämä kaikki minun työroolejani? Pitäisikö tehtäviä lähteä karsimaan? Toisaalta työnkuvat ovat kuin ratakset, jotka auttavat toinen toistaan pyörimään. Jos jonkun ottaa pois, niin toisen ratakset pyöriminen hankaloituu. Myös eri ratakset ovat tuoneet tullessaan työtehtävieni tueksi erilaisia verkostoja, jotka ovat tärkeä voimavara eri työtehtävien hoitamisessa. Yksin ei onneksi tarvitse kaikkea ratkoa.

Olen toiminut Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistossa hiusalan lehtorina 20 vuotta. Työtä hiusalalla integroitujen erityisopiskelijoiden opintojen etenemisen

tukemiseksi olen tehnyt yli 10 vuotta, mutta virallisesti ammatillisena erityisopettajana vasta vajaan vuoden. Reilun 10 vuoden kokemus integroitujen erityisopiskelijoiden ohjaamisessa vahvisti tarvetta opiskella aihealuetta lisää ja tähän tarpeeseen vastasi täydellisesti TAOKK:n ammatillinen erityisopettajakoulutus. Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistoon valmistui viime keväänä minun lisäksi kolmen muunkin ammattialan erityisopettajaa; catering, rakennus ja metalli. Tämän lukuvuoden me kaikki neljä olemme toimineet

Jokaiselle oppijalle tärkeää rakentaa oma urapolku

Erityisopetuksesta puhuttaessa on hyvä muistaa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohella erityislahjakkaiden opetus ja ohjaus, korostaa Sastamalan koulutuskuntayhtymän johtaja, rehtori **Antti Lahti**. – Lahjakkaiden tukemiseen olemme rakentaneet malleja yhteistyössä seutukuntamme yritysten kanssa ja tuloksia on ollut nähtävillä menestyksen myötä Skills-kisoissa. Erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille Saksy:ssä on monia hyviä käytäntöjä ja niiden kehittämisessä auttaa hyvä yhteistyö nivelvaiheessa ja seutukunnan yritysten kanssa.

Erityisopiskelijoiden tukemisessa oppilaitoksella on kaksi mer-

Monet keinot käyttöön

Pienen seutukunnan etuna korostuu se, että tunnemme toisemme. Nivelvaiheen yhteistyö on sujuvaa ja opiskelijat saattavat olla meillä tutustumassa jopa kaksi viikkoa. Tämä on tärkeää, jotta koulutusala, oppilaitos ja opettajat tulevat tutuiksi. – Lisäksi meillä ensimmäisen vuoden opiskelijat aloittavat päivää aikaisemmin. Sinä aikana ehtii hieman tutustua uuteen oppilaitokseen ja sen opettajiin ja käytäntöihin ennen kuin talo täyttyy vanhemmista opiskelijoista.

Erityisopetuksen keinoina käytössä on tukiopeus, samanaikaisopetus, Taitaja-Talent -pol-

on pystyttävä tekemään joka tasolla. Yhteistyö näkyy käytännön tekoina. Työpaikkaohjaajakoulutuksessa olemme pyrkineet antamaan valmiuksia erilaisten oppijoiden kohtaamiseen ja toisaalta lahjakkaiden ohjaukseen valitaan työpaikoilta sellaiset ohjaajat, joilla on parhaat taidot ja valmiudet. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohella on hyvä muistaa lahjakkaiden urapolut. Lahjakkaat opiskelijat voidaan nähdä resurssina, jotka tulevat tuottamaan isänmaalle kansantaloudellista lisäarvoa ja työllistämään muita.

Työpaikkaohjaajien koulutuksen ohella onnistuneeseen työsäöppimiseen vaikuttaa se, että

– Ei riitä, että johtaja tuntee alueen yritysjohtajat, vaan yhteistyötä on pystyttävä tekemään joka tasolla.

kittävä tavoitetta: itsetuntoa on parannettava ja kotiväki on sitoutettava oppilaitokseen. Yleensä koulusta otetaan yhteyttä, silloin kun menee huonosti, mutta me pyrimme soittamaan opiskelijan huoltajille myös silloin, kun menee hyvin. Kotiväen iltoja pidämme osastokohtaisesti, kertoo Antti Lahti. – Saksy:ssä apulaisrehtori vetää opiskelijahuoltotyöryhmän kerän viikossa. Lisäarvona apulaisrehtorin sitoutumiselle on se, että hän saa tietoonsa ongelmakohtat ja voi tehdä tarvittavat päätökset saman tien. HOJKS:it päivitetään vähintään kaksi kertaa vuodessa ja silloin huoltajat kutsutaan koululle. Huomattavaa on se, että HOJKS:ista voi päästä myös eroon. Tämä on huomionarvoinen seikka opiskelijan itsetunnon kannalta.

ku, kuraattorit ja ankkuri-ohjaajat. Haasteena on koko henkilöstön sitoutuminen ohjaukseen ja toisaalta se, että jatkuvasti jaetaan niukkuutta. Erilaiset projektit ovat olleet apuna ja sen lisäksi priorisointia on tehtävä jatkuvasti. Kerkhotoiminnan rooli on merkittävä siinä, että asuntoloissa asuvat nuoret saavat illoiksi mielekästä tekemistä. Vapaa-ajanohjaajat järjestävät urheilutoimintaa ja tekevät myös retkiä vaikka shoppailemaan.

Aito työelämäyhteistyö kaiken a ja o

Lahti korostaa vahvojen verkostojen merkitystä joka tasolla. – Ei riitä, että johtaja tuntee alueen yritysjohtajat, vaan yhteistyötä

opiskelijan tavoitteet ja työpaikan mahdollisuudet kohtaavat. – Työsäöppimisen aloittamiseen pitäisi saada vielä käytännöksi, että opiskelija käy näyttäytymässä työpaikalla työpaikkahaastattelun omaisesti. Näin voidaan varmistaa se, että kaikille löytyy sopiva paikka, jossa on sopiva teho hänen oppimispolkuun ajatellen.

EOO-hankkeen ansioksi Antti Lahti näkee mahdollisuuden yhteistyön syventämiseen ja opettajien täydennyskoulutukseen. – Jatkossa kannattaa huomioida se, että painotus pirkanmaalaisiin käytäntöihin ja niiden sitouttamiseen on meille joskus hankalaa; Sastamalan koulutuskuntayhtymä ulottuu myös Satakuntaan, Kokemäelle ja Huittisiin.

Antti Lahti, Kuntayhtymäjohtaja, rehtori, Sastamalan koulutuskuntayhtymä

nimikkeellä Laaja-ERVA yhden aiemmin valmistuneen erityisopettajan kanssa. Meille viidelle erityisopettajalle on jaettu VAAO:n ammattialat, joiden erityisopetuksesta tai sen organisoinnista kukin vastaa.

Opettajanurani aikana olen päässyt seuraamaan erityisopetuksen kehittymistä Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistossa. Erityisopiskelijoita on aina ollut ryhmässä mukana, mutta heidän yksilöllisten tarpeiden huomiointi opetuksessa ja oppimisessa on lisääntynyt koko ajan. Opettajan arkista työtä helpottaa valtavasti se, että opiskelijahuollon sekä oppilaitoksen ulkopuolisten verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö on kehit-

tyntynyt koko ajan ja nykyään niihin on jo selkeät konseptit. Suhteellisen tuoreena toimintamuotona erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille on tullut mahdollisuus tehdä opintoja työelämässä Joustavasti työelämään -projektin myötä. Tästä onnistuneita kokemuksia on saatu mm. koulumaiseen työskentelyyn kykenemättömien nuorten kohdalla.

Lähtötasoiltaan heterogeeniset opiskelijaryhmät tuovat ammatinopettajan työhön haastetta. Osa opiskelijoista kaipaa enemmän harjoitusta ja ohjausta perustaitojen oppimiseen, kun taas osa kykenee omaksumaan opittavat asiat itsenäisemmin vähemmällä harjoitusmäärällä. Ihanne olisi, että kul-

lakin opiskelijalla olisi yksilöllinen mahdollisuus edetä opinnoissaan hänelle itselleen sopivien tavoitteiden sekä hänelle sopivassa tahdissa. Sitä tavoitetta kohti kuljetaan askel askeleelta Valkeakosken ammatti- ja aikuisopistossa. Paljon puhutaan siitä, että erityisopiskelijoiden tavoin pitäisi huomioida myös toinen ääripää eli lahjakkaat opiskelijat. Tähän toiveeseen vastaa mm. Taitaja-kilpailutoiminta, joka toiminnallaan kattaa lähes kaikki ammattialat. Työnkuvaani kuuluu myös tämän ääripään kanssa toimiminen VAAO:n Skills-koordinaattorin sekä ammattitaitovalmentajan ominaisuudessa.

Ritva Ikonen, Lehtori, erityisopettaja Valkeakosken ammatti- ja aikuisopisto

Erityisopettajan näkökulma

Marja Siitari, Erityisopettaja
Karkun kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos

Erityisopettajaopinnot muuttivat omaa toiminta- ja ajattelutapaani. Havainnoin nyt opiskelijoiden erityistarpeita herkemmin. Opiskelijan kohdatessani muistan hänen tasavertaisuutensa ja yksilöllisyytensä. Hyvinä apukeinoina kohtaamiseen on aitous, empaattisuus, hyväntahtoisuus, huumori ja kypsä aikuisuus. Unohtamatta ammatillisuutta ja pedagogista otetta.

Työskentelen sosiaali- ja terveysalalla erityisopetuksen vastuhenkilönä eli Ervana. Ervan tehtävänä on mm. tukea opiskelijaa ja opettajaa HOJKS-prosessin eri vaiheissa. Seuraan sote-puolen HOJKS-prosessien etenemistä ja toteutumista. Avustan ryhmänohjaajaa erityisopiskelijan tunnistamisessa ja alkukartoitustietojen keruussa. Ervana pidän huolta siitä, että erityisopiskelijoiden HOJKS:it ovat ajallaan ja asianmukaisesti tehty ja tukitoimet käynnistetty. Olen yhtenä lenkinä apulaisrehtorin, opettajien ja muun henkilökunnan kanssa tukemassa erityisopiskelijan tietä.

Pidän noin kerran viikossa ns. Ohjaamo. Ohjaamoon voivat tulla henkilökohtaista tukea tarvitsevat opiskelijat. Saatamme esim. lukea ja kertailla kokeeseen. Käymme tarvittaessa koealuetta yhdessä läpi, teemme käsitekarttoja, saatan kysellä koealueesta jne. Ohjaamossa voi myös tehdä tekemättömiä tehtäviä tai tenttejä sekä korvilla poissaloja. Voimme harjoitella myös erilai-

sia opiskelutekniikoita.

Yksi suuri haaste on ikäpula. Jokaisen erityisopiskelijan kohdalla täytyisi miettiä millaiset opetusjärjestelyt tukevat opiskelijan oppimista (yksilöohjaus, lisäopetus, pienryhmäopetus), millaiset opetusmenetelmät auttavat opiskelijaa oppimaan (esim. oppimistyölin huomiointi, työvaltaisuus, kertaaminen, havainnointi), millaiset arviointimenetelmät soveltuvat opiskelijalle (tehtävän anto suullisesti, suulliset tentit, toiminnallinen koe ym.), mitä kirjallisissa materiaaleissa ja ohjeissa on huomioitava, miten opettaja voi opetustilanteessa tukea opiskelijaa (esitystapa, materiaalin käyttö, eteneminen, tauot, havainnollistaminen) tai mitä muita tukitoimia tarvitaan. Paneutumisen jokaisen yksilölliseen huomiointiin ja opiskelijan auttamiseen vaatii aikaa ja resursseja. Monesti itsellä on riittämättömyyden tunne.

Erityisen, henkilökohtaisen tuen ja ohjauksen tarvisijoita löytyy monesta opiskelijaryhmässä. Heidän kanssa työskentely antaa myös opettajalle paljon. Huomaan kehittyväni erityisopettajana joka päivä. Oppiminen erityisopettajaksi on elinikäinen prosessi.

Puhallamme koko henkilökunnan kanssa yhteiseen hiileen, niin että opiskelijat saisivat ammatissa ja elämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä valmistuisivat ammattiin. Pyrimme löytämään jokaiselle polun elämässä eteenpäin, niin ettei kukaan syrjäytyisi.

Tiedon lisääystä, arvokeskustelua, työvalmennusta, aitoja oppimisympäristöjä

- Mukavuusalueilta erityisen tuen tarpeessa olevien työllistymisen edistämiseen

Työllistymisen edistämässä on tärkeää viedä yksilöllittäin vahvuuksia ja osaamisalueita eteenpäin. Suuri haaste on yritysmaailman tiedon puute, ei niinkään asenne. Ajatellaan, että jos palkataan henkilö, jolla on vika, vamma tai sairaus, niin se tietää tiimille lisätyötä ja että tällä työntekijällä on varmasti paljon poissaoloja. Tuntematta ihmistä siis tehdään jo kategorisointia, toteaa kehityspäällikkö **Miika Keijonen** Keskuspuiston ammattiopistosta. Kouluttajina voimme vastata tähän haasteeseen sillä keinolla, jonka parhaiten osaamme: koulutuksella ja sitä kautta vuoropuhelun ja tiedon lisäämisellä.

Työssäoppiminen oivallinen väylä työllistymiseen ja tiedonlisäämiseen

- Työnantajien kanssa toimimisessa on tärkeää, että kun tehdään sopimus, se myös pidetään, sillä työnantajilla on pelko siitä, että he jäävät yksin ottaessaan erityistä tukea tarvitsevan työssäoppimaan. Tulevaisuudessa työtä tulee tehdä yhä enemmän työnantajien kanssa yhteistyössä: oppilaitosten pedagoginen osaaminen viedään yhteistyön edistämiseksi työelämään. Näin vältetään myös se tunne, että opiskelijoiden oppiminen syötetään työntäjien harteille. Työssäoppiminen on oivallinen paikka molempipuolisen tiedon lisäämiseksi. Yleensä se ei maksa työnantajalle mitään, oppiminen aidossa ympäristössä motivoi ja tukee oppijan tavoitteita, se antaa opiskelijalle onnistumisen kokemuksia ja myös työnantajalle aitoa kokemusta siitä, millainen erilainen oppija on työntekijänä ja työyhteisön jäsenenä. Työssäoppimispaikkoihin satsaaminen kannattaa, sillä ne ovat työllistymisen väyliä, painottaa Keijonen.

Kokemuksiinsa perustuen Keijonen toteaa, että työllistymisessä kysymys on myös paljon siitä, mitä työnantaja itse arvostaa ja mihin tarpeeseen sillä kertaa ollaan työvoimaa hakemassa. - Jos arvostetaan kokemusta, aikuisen työllistyminen on helpompaa, kun taas toisaalta nuorelle on hyväksyttävämpää, jos työhistoriassa on aukkoja. Aikuisen kohdalla niitä usein ihmetellään. Mielen-terveyden ongelmat ovat alue, josta tiedetään vähiten ja siksi ne ovat vaikeimpia työllistymi-

sen kannalta. Sen sijaan laaja-alaiset oppimisvaikeudet eivät ole niinkään suuri este, nykypäivänä kun niistä on tietoa ja kaikkien saatavilla.

Koulutuksen puute ei enää ole radikaali ilmiö, vaan se, että koulutus ei aina vastaa työnantajan tarpeita - Voidaan puhua koulutuksen "hutilyönneistä", kun valmistunut ei osaa tehdä, mitä työnantaja odottaa. Jos sitten kuitenkin oppijasta löytyy toimeen tarttumista ja innokkuutta, sillä voidaan päästä kiinni työelämästä, Keijonen toteaa.

"Ollaan ylpeitä siitä, mitä me tehdään"

- Meillä on rakennettu paljon järjestelmiä, struktuureja ja hyviä käytäntöjä joilla pyritään viemään kohderyhmän asioita eteenpäin, mutta monesti muistamme kertoa niistä vain toisille samalla sektorilla työskenteleville. Työelämä ei tunne, mitä hyviä käytäntöjä projekteissa ja oppilaitoksissa on tehty. Paljon hyviä toimintatapoja on jäänyt palvelujen viidakon taakse piiloon. Toiminnalle pitäisi siis saada näkyvyyttä, rohkeita ja ravistelevia tiedotuskampanjoita ja luoda oma brändi. Meidän pitäisi olla näkyvästi ylpeitä siitä mitä teemme. Toimijat ovat äärettömän hyviä tekemään töitä ihmisten kanssa, mutta tuoteistamisen taitoon pitäisi panostaa. Ohjenuoraksi Keijonen summaa sloganin Tuotteista, markkinoi, myy.

Projektien avulla on luotu hyviä ohjaukseen käytäntöjä, joita on myös juurtunut käytännöksi. Projekteissa on mahdollista kokeilla toimintatapoja, joita on sitten helpompi perustella, onko niiden käytölle tarvetta ja järkeä. Oppilaitosympäristössä

ei voi liikaa korostaa sitä, että ohjaus on kaikkien asia. - Opettaja voi, saa ja hänen pitää ohjata työllistymisen suuntaan. Valmistumisinfot ja rekrymessut eivät tavoita kaikkia, tarvitaan myös muita ohjaamisen tapoja ja siihen tarvitaan kaikkien panosta, painottaa Keijonen.

Työhön valmistuminen - väylä työelämään

- Uskon työhön valmistumiseen kuin vuoreen, uskon ja tiedän että se toimii, vakuuttaa Miika Keijonen. Työvalmentaja on työllistämisen asiantuntija, joka tukee yhtäläillä opettajaa, opiskelijaa ja työpaikalla myös työnantajaa. Ryhmän vetovastuu on opettajalla, mutta yhteistyössä työllistymisasiissa toimii opettaja-opiskelija-valmentaja -tiimi. Työvalmentajatoiminnan vakuuttavuutta lisää sen numeraalinen tulokellisuus: Keskuspuiston ammattiopistossa työllistymisaste on 60 % valmistuneista. - Työssäoppimispaikkojen tyytyväisyys on lisääntynyt, erityisesti siihen, että meiltä ollaan useimmin heidän luonaan. Tyytyväisyyttä on lisännyt työvalmentajien aktiivinen yhteydenpito ja toiminta on lisännyt vuoropuhelua yritysten ja oppilaitoksen välillä. Nyt myös työnantajien on helpompi olla yhteyksissä kouluun päin. Alttius ottaa yhteyttä on lisääntynyt työvalmentajien myötä. Myös opetushenkilöstö näkee työvalmentajan roolin merkityksellisenä koulutuksesta työelämään siirtymisessä, kertoo Miika Keijonen Keskuspuiston ammattiopistosta.

Miika Keijonen, Kehityspäällikkö Keskuspuiston ammattiopisto

Hyviä malleja ja uusia ratkaisuja

- Erilaiset vaihtoehdot tarpeen nuorten työllistymisen tueksi

- Tampereella on toimivat verkostot nuorten ohjaamiseen, koulutukseen ja työelämään, ja hankkeilla sekä niistä syntyneillä vakiintuneilla käytännöillä on suuri rooli siinä, että nuoria voidaan ohjata jopa kädestä pitäen tutustumaan oppilaitoksiin ja yrityksiin. Jos jotain voisi toivoa, niin kaupungin työpajaa ja enemmän vaihtoehtoisia koulutusmahdollisuuksia, sillä kaikille nuorille oppilaitosmuotoinen koulutus ole oikea paikka. Tulevaisuuden oppilaitos voisi satsata erityisopetukseen ja erityislinjoihin sekä työvaltaiseen opetukseen. Työvalmentajat olisivat yksi työllistymismahdollisuuksia tukeva satsaus tulevaisuuteen, painottaa ammatinvalintapsykologi **Tanja Josefsson** Tampereen työ- ja elinkeinotoimistosta.

-Tilastoja tarkastellessa suuri huoli on siitä, että peruskoulun käyneiden alle 25-vuotiaiden työttömien määrä ei ole lähtenyt laskuun, vaikka muutoin nuorten työttömyyden nousu on katkennut syyskuussa 2010. Te-toimistojen tuottavuusohjelman myötä vas-

tuu työelämään ohjauksesta jakaantuu enenevässä määrin oppilaitoksiin ja verkostotoimijoille. Onneksi verkosto toimii, ja jos asiakas ottaa yhteyttä mihin tahansa esimerkiksi Tampereen ohjausverkoston TOVE:n toimijaan, asiakas ohjataan eteenpäin. TOVE:ssa mukana ovat AKU-toiminta, KOHO-palvelut sekä projektit Kestävät koulutus- ja uravalinnat, ETTI - Etsivä työ verkostossa ja Nuorten verkostotyöpaja. Verkosto on vapaaehtoispuhjalta muodostunut ja toimivaksi koettu, siinä toteutuu myös vertaistuki, sillä ohjauskysymyksiin ei ole aina valmiita ja yhtä oikeaa vastausta olemassa, kertoo Josefsson.

Te-toimisto ammatinvalinnan tukena

Te-toimiston ammatinvalinnan ohjaukseen asiakas ohjautuu joko nuorten neuvojien, kuntoutusohjaajan, oppilaitosten, verkoston toimijoiden tai joskus myös suoran kontaktin kautta. - Usein nuori miettii, mikä olisi hänelle sopivin ammatti tai koulutus, miten löytää suunta opinnoissa ja työelämässä tai miten terveydelliset tekijät vaikuttavat ammatinvalintaan. Tapaamisissa pääpaino on ohjauskustelulla. Kotitehtäviä ja testejä käytetään tarvittaessa tukena mm. nuoren ammatillisen kiinnostuksen ja soveltuvuuden selvittämiseen. Näiden avulla ammatilliset ja koulutukselliset toiveet ja myös realismi saadaan yhteiseen keskusteluun, mutta tärkeää on, että nuori tekee itse päätökset siitä, miten jatkaa. Oma motivaatio on siis keskeinen tekijä! Koulutusnetti on kattava koulutuspalvelu ja jokainen voi tehdä www.mol.fi -sivuilta löytyvän AVO-ohjelman ammatinvalinnan ja urasuunnittelun tueksi. Tällaisia toivoisi olevan paljon enemmän ohjauskustelujen tukena, sillä nuoret käyttävät mielellään nettiä ja sähköisiä palveluita, pohtii Josefsson.

Ohjausprosessin tuloksena päädytään joskus työkokeiluun, jossa tavoitteena voi olla kiinnostavaan alaan, mutta myös omaan jaksamiseen tutustuminen. Joskus on edettävä pienin, mutta määrätietoisin askelin kohti työelämää. Työkokeilupaikan hankkimisessa nuori saa jo kokemusta työnhausta. Valmistaa paikkarekisteriä ei ole, vaan paikat hankitaan itse yhteisen ideoinnin pohjalta. Työkokeilun lisäksi ammatinvalintaa voi selkeyttää te-toimiston järjestämä tutustumiskäynti oppilaitokseen tai koulutuskokeilu.

Työelämälähtöisyyttä lisäävä

- Erityisammattioppilaitosten käyttämät työvalmentajapalvelut ovat erittäin suuressa merkityksessä nuorten siirtyessä työelämään. Olisiko tavallistenkin ammatillisten oppilaitosten mahdollista panostaa työvalmentajiin, pohtii Josefsson. - Työvalmentajien avulla oppilaitokset voisivat ottaa vielä nykyistä enemmän vastuuta työnhausta, järjestää tutustumiskäyntejä, panostaa työssäoppimiseen ja myös opettajien työmarkkinatietouteen. Työvalmentaja voisi myös avata nuorten silmiä siihen, mihin kaikkiin tehtäviin tutkinnon suorittaminen antaa valmiudet ja mahdollisuudet.

TOVE-verkostossa on viime vuosina noussut esiin vaihtoehtoisten koulutusratkaisujen tarve nuorille. Erityisammattikoulut tekevät hyvää työtä, mutta kaikille erityisopiskelijaille ei ole helppoa lähteä pois Tampereelta. Tampereella on laaja- ja monipuolinen ammatillisten oppilaitosten tarjonta, mutta erityisopetuksen puolelle toivoisi vielä monipuolisempaa tarjontaa. Työelämää lähellä olevat koulutusmuodot, työ-, ammatti- tai tuotantokoulut, olisivat avuksi monelle sellaiselle, joille käytännön työssä oppiminen on paras oppimismuoto. Nämä vaihtoehtoiset koulutusratkaisut voivat olla sopivia myös sellaiselle nuorelle, jolle koulukokemukset peruskoulun ajalta eivät ole kovin kannustavia. Syrjäytymisen ehkäisyn kannalta työpajatoiminta olisi myös ensiarvoisen tärkeää niille lukuisille nuorille, jotka jäävät ilman opiskelupaikkaa ja haluavat työpajaympäristössä kokeilla erilaisia työtehtäviä ja saada sitä kautta motivaatiota kouluttautumiseen.

Tanja Josefsson, Ammatinvalintapsykologi, Tampereen TE-toimisto

Työnohjaus ammatillisessa erityisopettajakoulutuksessa

Ammatillisen erityisopettajakoulutuksen keskeisenä tavoitteena on tukea koulutettavan ammatillista edistymistä ja uudenlaisen ammatillisen identiteetin kasvua. Uuteen erityisopettajan rooliin siirtyminen opettajan omassa työyhteisössä on merkittävä haaste. Tässä tilanteessa oivallettiin, että erityisopettajakoulutuksen yhteyteen on koulutettaville järjestettävä mahdollisuus säännölliseen työnohjaukseen. Opiskelijoista muodostettiin neljä 5-6 osanottajan työnohjausryhmää.

» Opettajan työssä työnohjaus on keino kehittää ammattitaitoa ja ylläpitää työkykyä.

Mitä työnohjaus on?

Työnohjaus on säännöllistä ja pitkäkestoista työyhteisön toiminnan ja työntekijöiden ammatillista kehittymistä tukevaa toimintaa. Se voidaan nähdä merkityksellisten työstä nousevien ja työhön liittyvien tunteiden prosessinomaisena käsittelynä. Työnohjaus on oppimissuuntautunut vuorovaikutusprosessi, jossa koulutettu työnohjaaja asettaa ammattitaitonsa palvelemaan ryhmän ja yksittäisten työntekijöiden ammatillista kasvua.

Opettajan työssä työnohjaus on keino kehittää ammattitaitoa ja ylläpitää työkykyä. Työnohjauksen vaikuttavuutta on tutkittu ja sen on todettu lisäävän työntekijän itsearvostusta, itsetuntemusta, kommunikaatiokykyä ja emotionaalista vastaanottokykyä. Opettajan työ on työskentelemistä monenlaisten lasten, nuorten ja aikuisten kanssa. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden kanssa työskenneltäessä opettajan emotionaalinen kuormitus lisääntyy. Opettajan ammatillisuuden vaatimukset laajenevat yksilön empaattisesta kohtaamisesta ryhmämielmiöiden ymmärtämiseen ja ryhmän tarkoituksenmukaiseen ohjaukseen.

Työnohjaus osana erityisopettajien koulutusta ainutlaatuisista

Tampereen ammatillisen opettajakorkeakoulun (TAOKK) erityisopettajaopiskelijat (2009-2010) osallistuivat koulutuksensa aikana säännölliseen ryhmätyönohjaukseen koulutettujen työnohjaajien johdolla. Suurimmalle osalle työnohjaus oli uusi asia. Ohjattavien kokemuksista tehtiin valmistuneille erityisopettajille kysely ja tässä artikkelissa tarkastellaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Mitä merkitystä ajattelet työnohjauksella olevan/olleen erityisopettajan rooliin kasvamisessa?
2. Miten aiot/haluat käyttää työnohjausta jatkossa omassa työyhteisössäsi?

Työnohjaus koulutusprosessin ja uuden identiteetin omaksumisen tukena

Kysymyksen työnohjauksen merkityksestä kaikki vastaajat, yhtä lukuun ottamatta, vastasivat työnohjauksen merkityksen olleen

suuren, jopa valtavan. Vastausten perusteella työnohjaus on tukenut oppimisprosessia ja erityisopettajaksi kasvua. Eräs vastaaja ilmaisee työnohjauksen merkityksen erityisopettajan rooliin kasvussa vähintään yhtä suureksi kuin muiden koulutuksen aikaisten opintojen merkityksen.

Kysymykseen "Mitä merkitystä ajattelet työnohjauksella olevan/olleen erityisopettajan rooliin kasvamisessa?" vastattiin esimerkiksi seuraavasti:

- * Paljon ajatuksia herättäviä keskusteluja, voimaantumista ja itsetutkiskelua.
- * On ollut helpottavaa ja näkökulmia avartavaa istua alas muiden samassa tilanteessa olevien henkilöiden kanssa.
- * Omien ajatusten "kanavointi" muiden ryhmäläisten kautta on ollut antoisaa eli "peilinä" oleminen.
- * Työnohjaus on "avannut silmiä" ja "korvia" - on oppinut kuulemaan ja näkemään asioita muustakin kuin opetus-/oppimissarjesta käsin.
- * Työnohjaus on ollut paikka pysähtyä tarkastelemaan oppimaansa ja ajatusmalliansa muutosta.
- * Erityisopettajuuteen liittyy kasvaminen rooliin, se ei tule annettuna tarjottimella.

Voidaankin todeta, että työnohjauksessa erityisopettajaksi opiskelevat ovat tulleet emotionaalisesti kuulluiksi. Dialoginen, vuorovaikutteinen keskustelu on tukenut oppimisprosessia, jonka seurauksena yksilöiden näkökul-

mat ovat laajentuneet. Juuri nämä kokemukset ovat erityisopettajalle merkittäviä, sillä samoja kokemuksia erityisopettajan tulisi mahdollistaa erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille.

Siirtyminen samassa työyhteisössä ammatillisen opettajan roolista erityisopettajan rooliin merkitsee henkilölle näkökulmien laajentamista ja kykyä säilyttää erillisyytensä erityisopettajan roolinotossa.

Toinen teema, joka nousee vastauksista, on työnohjauksen helpottava luonne, tunteiden ja ajatusten luottamuksellinen jakaminen työnohjausryhmässä. Seuraavat vastaukset kuvaavat tätä teemaa:

- * Työnohjaus on yhdessä "solmu-kohtien" avaamista, terapeutista yhdessäoloa, toinen toistamme tukien.
- * Työnohjaus on huolien ja paineiden jakamista. Kaikkea ei tarvitse jaksaa kantaa yksin.
- * Pienessä ryhmässä on päästy avoimeen ja luotettavaan ilmaperiiriin.
- * Hyvää on ollut se, että jos jollain on ollut suuri tarve puhua, häntä on kuunneltu. Uskon, että luottamuksen ilmapiiriin ovat tunteet kaikki.

Työnohjaajan tehtävänä on luoda sekä hyvä ulkoinen että suotuisa sisäinen oppimisympäristö. Ulkoinen oppimisympäristö sisältää pitävän sopimuksen työnohjauksen paikasta, ajasta ja tapaamis-tiheydestä. Sisäisen oppimisympäristön vakauden ylläpitäminen kuuluu työnohjaajan eettisiin velvoitteisiin. Edellä olevat autent-

tiset otteet kertonevat siitä, että erityisopettajaopiskelijoiden työnohjauksessa on saavutettu sisäisen oppimisympäristön vakautta.

Työnohjauksen käyttö erityisopettajan koulutuksessa

Suurin osa kysymykseen "Miten aiot/haluat käyttää työnohjausta omassa työyhteisössä jatkossa?" vastaajista näkee työnohjauksen tarpeellisuutta omassa työyhteisössään ja samalla välttämättömänä kaikissa työyhteisöissä. Eräs vastaaja ilmaisee näin: *Työnohjaus on hyvä keino päästä puhumaan työn haasteista neutraalin ihmisen kanssa.* Tässä yhteydessä vastaaja tarkoittaa neutraalilla riittävän ulkopuolista henkilöä, joka ei ole omasta työyhteisöstä. Toinen vastaaja ilmaisee työnohjauksen tarpeellisuuden näin: *Olisi erittäin toivottavaa, että työnantaja tarjoaisi kaikille työntekijöilleen mahdollisuuden työnohjaukseen ainakin neljä kertaa vuodessa, jotta työntekijät saisivat puhaltua jonkun organisaatioon kuulumattoman henkilön ohjauksessa.* Tämä voitaneen nähdä eräänlaisena minimi-toiveena.

TAOKK:ssa on syksyllä 2010 aloittanut 22 uutta ammatilliseksi erityisopettajiksi opiskelevaa. Myös tähän koulutukseen sisältyy työnohjaus "opetussuunnitelman helmenä". Näin työnohjaus on oivallettu oppimisprosessin merkittäväksi osaksi sekä opetus- ja kasvatustyön jatkuvaksi kehittämisen välineeksi.

Kaarina Ranne, Yliopettaja, TAMK/ Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Oppilaitoksissa oleva osaaminen esiin

- Oppilaitosten tukeminen toteuttajan näkökulmasta

- Oppilaitosten tukemisen keskeinen sisältö on ollut koulutustilaisuudet, joita on toteutettu oppilaitoksesta tulleiden toiveiden ja tarpeiden mukaan yhteisesti suunnitellen, kertoo **Annikki Torikka** EOO-projektista. Jokainen koulutustilaisuus on ollut oppilaitoslähtöinen ja sisällön mukaan räätälöityjä. Koulutustilaisuuksia on järjestetty yhdeksän ja niihin on osallistunut 271 henkilöä. Onpa koulutus ollut ainakin yhdelle osallistujalle innostuksen lähde aloittaa erityisopettajakoulutus.

Eryitystä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukeminen, opetus ja ohjaus on oppilaitoksessa kaikkien asia. Tämän mahdollistamiseksi tarvitaan opetukseen ja ohjaamiseen käytäntöjä, tietoa ja menetelmiä. Jokaisella työyhteisön jäsenellä on tarpeen olla tietoa ohjauksesta ja olemassa olevista tukipalveluista ja tuen muodoista.

- Yhteistyö on ydinasia. Opin-tojen aloitus on avainkohta, jossa opiskelijalle on tärkeä antaa se kuva, että hänestä välitetään ja pidetään huolta, oli sitten kyseessä

erilainen oppija tai ihan tavallinen nuori tai aikuinen, kertoo Annikki Torikka ohjauksen roolista.

Tiedon ohella tarvitaan myös asenteisiin vaikuttamista. Siksi on tärkeää tietää, mikä on asioiden todellinen tila oppilaitoksessa. Koulutusväylien kohdentamisesta ovat osaltaan vastanneet EOO-projektin erityisopettajakoulutuksessa olevat opettajat. He ovat laatineet oppilaitoksestaan toimintakulttuuri-analysin ja nostaneet esiin näkemyksiään kehittämiskohteista. Oppilaitokset ovat näin saaneet tuoreita ideoita kehittämistyöhön ja erityis-

opettajakoulutuksen kautta myös lisää ammattitaitoisia toteuttajia.

Verkostoitumista

Oppilaitoksissa ja organisaatioissa työskennellään jatkuvan kiireen ja muutosten keskellä eikä aikaa yhteiselle keskustelulle hyvistä käytännöistä tai ongelmakohtista ole tarpeeksi. Lisäksi oppilaitosyksiköt saattavat sijaita fyysisesti hyvin-kin kaukana toisistaan.

- Koulutustilaisuudet on nähty yhtenä keinona pysähtyä pohtimaan omaa tekemistä ja kuulemaan muiden käytännöistä. On siis tapahtunut sisäistä verkostoitumista, tutustumista oman talon toimijoihin. Tämä on jo yksi askel kohti yhteisten käytäntöjen vakiinnuttamista ja edelleen kehittämistä, toteaa Torikka. - Moniammatillinen kokemusten vaihto on tuonut mukavan lisän koulutusväylien oheen. Henkilöstö on osaavaa, tietoa ja taitoa on paljon jo omasta

takaa. Olen myös ilolla havainnut, että useissa oppilaitoksissa koulutusväylien on osallistunut myös johdon edustusta.

Oppilaitosten tukeminen on tuonut uusia näkökulmia myös opettajan- ja erityisopettajakouluttajana toimivan Torikan omaan työhön. - Olen saanut tästä todella paljon hyötyä. Olen päässyt mukaan oppilaitosten toimintakulttuuriin ja olen saanut omalta osaltani tuoda myös näkemyksiä oppilaitosten erityisopetukseen ja -ohjaukseen. On ollut kiintoisaa kuulla, mikä oppilaitoksissa puhuttaa opettajan ja muun henkilöstön työssä, toisaalta erityistä tukea tarvitsevien ohjauksessa. Lisäksi olen saanut tästä näkökulmia erityisopettajakoulutuksen sisällölliseen kehittämiseen. Hanke on toiminut monipuolisesti verkottajana ja sitä kautta edesauttanut erityisopetuksen kehittämistä koko Pirkanmaalla.

Annikki Torikka, Pt. tuntiopettaja TAMK/ Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Ohjauksen työkalupakki - Hyviä käytäntöjä kaikkien käyttöön

Ohjauksen työkalupakin idea syntyi lokakuun ohjauksen iltapäivän suunnittelun yhteydessä. Oli tarpeen löytää paikka, jonne voisimme kerätä ohjaukseen liittyviä aineistoja ja materiaalia. Hyödynnämme esimerkiksi Moodlessa olevaa wiki-työkalua, jotta työkalupakista ei tule vain materiaalin varastointipaikka, vaan mahdollisimman interaktiivinen kohtaamispaikka, kertoo **Henna-Riikka Ahvenjärvi** Tampereen aikuiskoulutuskeskuksesta.

Tällä hetkellä työkalupakista löytyy toiminnallisia menetelmiä, ohjauksen iltapäivien sekä ideapajan aineistoja. Käyttäjiltä on tullut positiivista palautetta ja myös ideoita kehittämiseen. Sosiaalisen median esiinmarssin myötä myös opetuksessa huomattu tarve ja kiinnostus osallistavien ja yhteisöllisten menetelmien käytölle. - Ohjauksen iltapäivissä on jatkossa tarkoitus nostaa esiin oppilaitoksen hyviä käytäntöjä. Kaikki mikä on muuta kuin perinteistä luentoa, aktivoi aikuisia oppimaan.

Yksin tekemisestä yhdessä oppimiseen

Toiminnalliset menetelmät ovat nyt valtasuuntaus, mutta jatkuva osallistuminen ja itsensä liikoon laittaminen voi olla myös rasittavaa. Siksi opetuksessa onkin hyvä muistaa työtapojen vaihtelu. Välillä aktivoiva luento on paikallaan, välillä yksin tehtävät pohdinnat. Pariporinoita ja havainnollistavien kuvien käyttöä kannattaa harrastaa myös. Suurin muutos viimeaikaisessa opetuksessa lieneekin se, että on siirrytty yksin pakertamisen kulttuurista jakamiseen ja muilta oppimisen arvostukseen. - Ohjaus- ja opetustilanteissa myös opettaja aina oppii jotain uutta, eikä enää tarvitsekaan tietää kaikkea.

Ohjauksen työkalupakki sijaitsee TAKK:in Moodlessa ja kuka tahansa henkilökunnasta voi pyytää pääsyä sinne. Tiedotusta pakista on tehty ohjauksen iltapäivien yhteydessä ja pakkaa kehitetään yhdessä kouluttajien tarpeiden ja saadun palautteen mukaan eteenpäin. Haaste onkin, miten aktivoidaan kouluttajia käyttämään yhteistä areenaa ja vuorovaikuttamaan siellä. Vastaavaa mallia suunnitteleville Ahvenjärvi neuvoo, että rakentamisessa tärkeää on kiinnittää huomiota selkeyteen ja siihen, että näkymän ei korostu materiaalipankki, jossa on liikaa tavaraa.

Henna-Riikka Ahvenjärvi toimii TAKK:issa kouluttajana ohjauspalveluissa. - Ohjauspalveluissa olemme sekä opiskelijoita että henkilökuntaa varten. Järjestämme mm. henkilökunnalle menetelmäkoulutuksia. Esimerkiksi Moodle-koulutuksissa olen mukana pedagogisesta näkökulmasta ja tietopalveluiden puolelta saamme koulutuksiin teknistä osaamista. Ahvenjärvi toteaa, että erityisopettajakoulutuksesta on ollut apua oman opetuksen selkiyttämiseen. Erityisopetuksen menetelmät sopivat varsin hyvin myös ns. tavallisten oppijoiden ohjaamiseen ja opettamiseen.

Henna-Riikka Ahvenjärvi, Kouluttaja Tampereen Aikuiskoulutuskeskus

Tästä on ollut kyllä hyötyä

- Oppilaitosten tukeminen kohdeorganisaation näkökulmasta

Oppilaitoksia on tuettu kahdella tavalla: ensinnäkin lisäämällä erityisopettajakoulutuksen myötä erityisopetuksen osaamista ja toiseksi järjestämällä oppilaitoskohtaisia teemapäiviä. Vuorovaikutus on ollut helppoa ja yhteistyössä puhuminen on auttanut näkemään, millaista osaamista ja kiinnostusta ohjaukseen talossamme on, toteaa henkilöstöpäällikkö **Maria-Liisa Korolainen** Tampereen aikuiskoulutuskeskuksesta.

TAKK:ista osallistui erityisopettajakoulutukseen kaksi henkilöä ja nyt erityisopetuksen ja ylipäätään ohjauksen teeman esilläpitäminen on kannustanut myös uusia opettajia hakeutumaan koulutukseen. - Erityisopettajakoulutus on looginen jatkumo opettajan pedagogisen pätevyyden hankkimiselle. Sen avulla saadaan lisää menetelmällistä osaamista, jonka tarve korostuu aikuis-

koulutuksessa, toteaa Korolainen. - Lisäksi olemme järjestäneet ohjauksen iltapäiviä, joista palaute on ollut kiittävää ja näitä jatkamme edelleen.

Erityisopettajat resurssina

- Se, että erityisopettajien pilot-tiryhmään saatiin mukaan kaksi aikuiskoulutuksen edustajaa, oli erinomaisen hyvä asia. Koulutus on tuottanut Pirkanmaalle lisää erityisopetusosaamista ja toisaalta lisännyt vuoropuhelua nuorisoväylien ja aikuiskoulutuksen välillä, Korolainen sanoo. - Vuoropuhelusta hyötyvät kummatkin osapuolet ja on hyvä, että opitaan tuntemaan toisia. Silloin saadaan aikaan aitoa keskustelua ja on tärkeää, että tätä tietoa levitetään muillekin kuin vain erityisopettajille. Tiedon levittämisen ja uusien asioiden käyttöön ottoa varten TAKK:issa on järjestetty

ohjauksen iltapäiviä, joista ensimmäisen toteuttivat erityisopettajaopiskelijat.

Ohjauksen iltapäivät

- Meillä on henkilöstöä 350, joten ohjauksen asioihin keskittyvä foorumi on tilaus. Projektin avulla olemme saaneet mukaan fasilitaattoreita, jotka tuovat ideoita ja haastavat keskustelemaan, miten asioita ratkaistaan. Lisäksi heidän kauttaan on tapahtunut tiedon levittämistä yli oppilaitosrajojen, summaa Korolainen. - Iltapäiviin osallistujia on ollut 20-30 henkilöä ja palaute on ollut positiivista. Lisäksi olemme saaneet laajasti ideoita iltapäivien jatkosuunnitteluun. Opettajamme tarvitsevat konkreettista opetuksensa ja ohjauksensa tueksi, siksi pääpaino onkin ollut menetelmällisyydellä. Aikuiset oppijoina tarvitsevat erilaisia

menetelmiä ja toisaalta haluamme haastaa opettajia refleктоimaan omaa opetustaan ja kokeilemaan uusia toimintatapoja.

Ohjauksen iltapäivät jatkuvat TAKK:issa ja muutenkin oppilaitos on mukana erityisopetuksen ja -ohjauksen kehittämisessä Pirkanmaalla. - Olemme käsitelleet asioita johtoryhmässä ja olemme mukana koordinaatiokeskuksessa sekä erityisopetuksen strategia-työssä, toteaa Maria-Liisa Korolainen. - Opin Ovi -hankkeessa laaditaan aikuisohjauksen strategiaa Pirkanmaalle ja erityisohjauksen alueellinen strategia pyritään linkittämään siihen niin, että se soveltuu aikuiskoulutuksen maailmaan. Olemme olleet tyytyväisiä siihen, että projektista on otettu aktiivisesti yhteyttä meihin päin, Korolainen kiittelee.

Maria-Liisa Korolainen, Henkilöstöpäällikkö, Tampereen Aikuiskoulutuskeskus

Osista kokonaisuuksiin

– Koordinaatiolle on tarvetta Pirkanmaan erityisopetuksessa

EOO-hankkeen suuri anti on ollut se, että on saatu erityisopetuksen toimijat saman pöydän ääreen ja voimavaroja on voitu yhdistää. Pirkanmaan erityisopetuksen sirpaleisuus on ongelma, mutta myös mahdollisuus, kuvaa tilannetta projektikoordinaattori **Mikko Siippainen** Tampereen kaupungilta. – Olen ollut mukana useissa EOO-hankkeen työryhmissä ja viestinviejän rooli on ollut kullannarvoinen. Olen saanut tietoa siitä, mitä EOO- ja koordinaatiohankkeissa tapahtuu ja olen voinut tätä viestiä välittää perusopetuksen puolelle päällekkäisyyksien välttämiseksi.

Siippainen työskentelee Oppilainohjauksen laadun kehittämishankkeessa, mutta on ollut aktiivisesti mukana myös ammatillisen puolen erityisopetuksen kehittämisessä. – Yhteistyö perusopetuksen ja ammatillisen puolen välillä on hiomaton, mutta säkenöivä timantti. On tärkeää painottaa ennakoinnin näkökulmaa, että opiskelija saisi tarpeitaan vastaavaa ohjausta ja tukea koko opinpolkunsa ajan. Jokainen erityisopiskelija pitäisi nähdä kasvavana ja kehittyvänä ihmisenä, ei kävelvänä diagnosoituna.

Hyviä nivelvaiheen malleja saatu aikaan

Oppilainohjauksen laadun kehittämishankkeessa on järjestetty erityisluokanopettajille koulutusta oppilaiden ohjauksesta ja tutustumiskäyntejä oppilaitoksiin. Suurta kiitosta on saanut osakseen opas, johon on koottu erityisopetuksen tarjonta Pirkanmaalla. – Usein ohjaustilanteessa konkreettiset paperit ovat nettiä parempi ohjauksen työkalu. Jatkossa toivon, että koordinaatiokeskus levittää tietoa ja ohjaustaitoa sekä kokoaa perus-

asteen ja toisen asteen toimijoita samalle foorumille puhumaan ja hakemaan yhteistä kieltä ja toimintaa. Aita toimijoiden välillä ei ole korkea, mutta sekin on kaadettava, toteaa Siippainen.

Hyvä toimintamalli on rakennettu myös erityistä tukea tarvitsevien nuorten jatko-oppinopäiväksi. Kaikki Pirkanmaan erityisoppilaat on kutsuttu päivään ja osallistujia on ollut todella paljon, kertoo Siippainen. – Oppilas on saanut oman valinnan mukaan käydä kuuntelemassa valitsemansa yleisesittelyt ja sen jälkeen tutustua työpajoihin luokissa. Juuri se, että oppilaitosten tarjonta on esitelty niin konkreettisesti, on saanut osallistujilta kiitosta. Illalla tämä esittely on sitten pidetty vielä huoltajille.

Yhteistyöllä eteenpäin

Yhteistyö on iso sana ja sitä pitää edelleen Pirkanmaallakin edistää. – Opinpolku alkaa eskarista ja jatkuu elinikäisenä. On tärkeää, että jokainen oppilas on tasavertaisessa asemassa riippumatta siitä, missä on käynyt koulua. Lähikouluissa on oltava tieto ja taito ohjata ja nivelvaiheessa tärkeää on varmistaa, että oppilas saa myös jatkossa tarvetta vastaavaa tukea.

Yhdessä tekeminen ja puhuminen saman pöydän ääressä virallisella tasolla auttaa jokaista oppijaa opinpolulla eteenpäin. Verkottumisen kehittämistä tarvitaan edelleen. Samaa oppijaa ohjaavien on hyvä jakaa tietoa ja vinkkejä sekä myös onnistumisen kokemuksia, summaa Siippainen.

Mikko Siippainen, Projektikoordinaattori Tampereen kaupunki

Petteri Ora, Projektijohtaja, Kiipulasäätiö

MIKSI PROJEKTEJA ARVIOIDAAN?

Projektijohtaja **Petteri Ora** Kiipulasta on toiminut Eryityistä osaamista ja ohjausta -hankkeen ulkoisena arvioijana. Mitä ulkoinen arviointi projektissa tarkoittaa ja miksi sitä kannattaa tehdä? – Arvioinnissa on siirrytty yhä enemmän mukana kulkevaan arviointiin. Tämä tarkoittaa sitä, että arvioija on projektissa kumppani, joka osallistuu kehittämiseen. Aiemmin arviointi nähtiin usein ulkopuolisena toimintana, jonka avulla saadaan puolueetonta tietoa projektin tuloksista ja onnistumisesta. Arvioinnin tavoitteisiin kuuluu Oran mukaan toki myös perinteinen rooli, jossa arvioidaan tiilivelvollisuuden toteutumista rahoittajan suuntaan. Toinen tärkeä tavoite on kuitenkin oppimisen edistäminen. Oran näkemysten taustalla on vankka ammattitaito, sillä hän on toiminut useiden hankkeiden arvioijana.

Oran mukaan projektiarvioinnissa on yhä yleisempää, että arviointi ottaa kantaa projektin toimintaan ja arvioija tuo oman näkemyksensä ja asiantuntemuksensa projektin käyttöön. Parhaimmillaan arvioija on projektissa kriittinen ystävä - "peili", johon voi välillä pysähtyä katsomaan. Tällöin arvioijan täytyy tietää myös oman asiantuntemuksensa rajat ja arvioinnin keskiöön nousee ns. reflektiivinen tietoisuus. Toisaalta, arviotavat voivat nyt myös asettaa arvioinnit kyseenalaisiksi. Toinen nykyisen arviointitoiminnan elementti on, että arviointi tapahtuu verkostoissa, siis siellä missä projektin vaikutuksetkin ovat. Tulevaisuudenkuvana Ora näkee vertaisarvioinnin, jossa projektien ja organisaatioiden arviointidialogi on arkista toimintaa. Näin tarvitaan entistä vähemmän ulkopuolisia konsultteja kertomassa, miten toiminta sujuu.

Eryityistä osaamista ja ohjausta -hanketta lähdettiin arvioimaan käyttämällä osallistavaa arviointia ja sen välineenä tulokortti -mallia. Tulokortin avulla saatiin eri näkökulmat tallennettua ja niihin voidaan palata matkan varrella. Arvioinnin alkuvaiheessa mukana oli myös toinen arvioija, ja Ora pitääkin tärkeänä arvioijien välistä keskustelua. Arviointia on tapahtunut myös projektin verkostoissa haastattelujen avulla ja Ora on ollut mukana projektin ohjausryhmän kokouksissa. Ohjausryhmän toimintaan osallistuminen on mahdollistanut projektin perustehtävän pitämisen kirkaana mielessä ja projektin perusteemojen jatkuvan analysoinnin.

Erityisopetuksen hämmentävä tulevaisuus

Uusi vuosi toi tullessaan lain perusopetuslain muuttamisesta (642 / 2010). Muutokset merkitsevät uusia säädöksiä erityisopetukseen ja siihen, miten oppilaiden kasvua ohjataan ja tuetaan. Uusi laki painottaa jokaisen oppilaan yhdenvertaista oikeutta saada tarvitsemaansa tukea riittävän varhain, suunnitelmallisesti ja jous-

tavasti opetuksen yhteydessä. Painopistettä siis siirretään ennalta ehkäisevään yleiseen tukeen, jota vahvistetaan asteittain oppilaiden tarpeiden mukaan. Tukipolku kulkee yleisestä tehostetun tuen kautta erityiseen tukeen.

Ohjausta ja tukea tulee suunnitella ja toteuttaa aiempaa enemmän yhdessä eri tahojen kanssa. Laissa nimetään myös erilaisia työkaluja yhteisen työskentelyn avuksi. Niitä ovat muun muassa pedagoginen arvio, pedagoginen selvitys, oppimissuunnitelma ja henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Kaikki ne ovat eri tukivaiheiden aikana käytettäviä asiakirjoja, joihin kirjataan esimerkiksi vanhempien kanssa yhteisesti kartoitetut oppilaan oppimisvalmiudet, opiskelun painoalueet, pedagogiset menetelmät ja moniammatillisen yhteistyön sopimukset.

Lain kirjain ja sen tulkinta

Silmäys internetin verkkosivuille ja keskustelupalstoille kuitenkin kertoo lain moninaisista tulkinnoista. Tosiasiassa kasvatuksen kenttä on tällä hetkellä tunteiden turbulenssissa. Joidenkin mielestä lakiesitys on valmisteltu vaivihkaa, ja

se on livahtanut salamyhkäisesti eduskunnalle. Monet epäilevät, että uuden lain myötä yleisopettajien työtaakka ja velvollisuudet lisääntyvät, erityisopetus loppuu, erityisopettajien ja koulunkäyntiavustajan ammattikunnat lakkautuvat.

Koulujen oppilashuollon henkilöstö, puheterapeutit, psykologit ja kuraattorit, onastelevat että lakiin kirjatut mystiset pedagogiset arviot ja selvitykset tosiasiasa vähentävät moniammatillisten oppilashuollon työryhmien yhteistyötä. Monet pelkäävät, että pedagogisen henkilöstön vastuun vahvistaminen ajaa lääkinnällisestä kuntoutuksesta vastaavat osapuolet aiempaa pienempään rooliin tehostetun ja erityisen tuen toteuttamisessa.

Myös vanhempien keskustelupalstoilla käydään kiivasta keskustelua siitä, mitä nämä pedagogiset arviot ja selvitykset lopulta tarkoittavat. Jotkut ovat sitä mieltä, että jatkossa opettajat mielivaltai-

sesti päättävät siitä, keitä haluavat opettaa. Eräs tuskastunut äiti chattaa: "Mitä pitemmälle opettajille annetaan mahdollisuus valita, ketä he haluavat opettaa, sitä pitemmälle ns. hankalien tapausten eristäminen erityiskouluihin ja -luokille menee".

Perusopetus muutosten ristiaallokossa

Tunteita herättävä suhtautuminen lakimuutokseen kumpuaa koulutuksen kentän kuumasta sanasta: inklusio. Inklusiolle on yhtä monta tulkintaa kuin on tulkitsijoita. Joissakin kunnissa ja kouluissa inklusio tarkoittaa ainoastaan vallalla olevien erityisopetuksen opetuskäytänteiden lakkauttamista. Tällöin uudistus, jonka on tarkoitus vastata kansainvälisiin sopimuksiin ihmisoikeuksista ja yhdenvertaisuudesta, tarkoituksenmukaisten tukitoimien varmistamiseen, kumppanuuden ja osallisuuden edistämiseen, kääntyy

tukea tarvitsevia oppilaita vastaan. Samalla päädytään todella lyhytnäköiseen koulutuspolitiikkaan, jossa nopeasti heilahtelevat talousnäköymät ja poliittiset valtapelit manipuloivat koulu yhteisöjen toimintaa.

Joissakin kunnissa ja opettajainhuoneissa inklusio tarkoittaa yhteisiä neuvotteluja, jaettua ymmärrystä ja moniammatillista toimintaa. Se tarkoittaa myös yhteistä sitoutumista, muutoksen pohdittuja perusteluja ja sopimuksia. Se edellyttää uskallusta ja malttia toteuttaa toisin. Aluksi riittää pieni muutos pedagogisiin rutiineihin. Askel askeleelta yhteisöön muotoutuu uusia tapoja toimia. Ja huomaamatta rakentuu polkuja, joita pitkin kuljetaan kohti sellaista koulu yhteisöä, jonka voimavara rakentuu yhteisyyden, osallisuuden ja turvallisuuden varaan. Siellä on hyvä oppia ja kasvaa.

Marita Mäkinen, Tutkimusjohtaja Tampereen yliopisto

” Parhaat käytännöt saatetaan kaikkien tietoisuuteen ja virheistäkin on hyvä yhdessä saada oppia.

Koordinaatiokeskuksesta potkua ammatilliseen erityisopetukseen

Pirkanmaalla kahdeksan ammatillisen koulutuksen järjestäjää sopi vuodenvaihteessa 2010 – 2011 erityisopetuksen koordinaatiokeskuksen perustamisesta. Organisoimista nimestä huolimatta ei kyse ole mistään erillisestä keskuksista vaan pikemminkin osaamisen yhdistämisestä. Tarkoituksena on jalkauttaa alueella jo aiemmin verkostotyön tuloksena synnytetyn erityisen tuen järjestämisen strategia. Opetus- ja kulttuuriministeriö on ollut vahvasti tukena uudentyypisen koalition synnyttämisessä Pirkanmaalle.

Oppilaitoksen näkökulmasta henkilöstön kehittäminen erityisopetusteesmassa ja palveluverkoston yhteistyö ovat haasteinamme ja mahdolluuksina myös tulevaisuudessa. Yhdessä tehden voimme saavuttaa ”tuotekehityksessä” parhaat mahdolliset tulokset. Parhaat käytännöt saatetaan kaikkien tietoisuuteen ja virheistäkin on hyvä yhdessä saada oppia. Opiskelija-asiakkaan kohdalla näen työhönvalmennuksen kehittämisen ja osatutkintojen tuomat mahdollisuudet jatkossa tärkeimpinä kehittämisen kokonaisuuksina.

Koordinaatiokeskuksen vetäjän ja ohjausryhmän merkitys on toiminnan starttivaiheessa ja myöhemmin ensiarvoisen tärkeää, jotta toiminnalle luodaan tukeva ja kehityshakuinen pohja. Onnistumisen edellytyksenä on myös sopimuskumppanien kiinteä yhteistyö ja koordinaatiokeskuksen toiminnan ja tulosten aktiivinen tiedotustoiminta.

Odotan koordinaatiokeskustoiminnalta rehtiä kumppanuutta ja innovatiivista työtettä ammatillisen erityisopetuksen edelleen kehittämiseksi.

Teppo Tapani, Ammatillisen koulutuksen johtaja, Tampereen ammattiopisto

Pirkanmaan alueellinen ammatillisen erityisopetuksen koordinaatiokeskus

Pirkanmaalla ammatillista koulutusta järjestää yhteensä 11 koulutuksen järjestäjää. Näistä neljä on ammatillisia erityisoppilaitoksia. Tietoa erityisopetuksesta ja koulutustarjonnasta on leimannut hajanaisuus ja pirstaleisuus. Erityisopetuksen kokonaiskuva ja tilaa on ollut vaikea hahmottaa niin valtionhallinnon, perusopetuksen kuin ammatillisen koulutuksen omankin kentän näkökulmasta. Eri tahoilla syntyi ajatus ammatillisen erityisopetuksen koordinoivasta toiminnasta.

Toiminnan käynnistäminen

Pirkanmaan ammattiopisto sai Opetushallitukselta valtionavustusta alueellisen ammatillisen erityisopetuksen koordinoivan toiminnan aloittamiseksi. Hanketoiminta käynnistettiin joulukuussa 2009. Ensimmäisen vaiheen tavoitteena oli kehittää Pirkanmaan alueella erityisen tuen järjestämiseen liittyvää koordinoitua. Erityistä osaamista ja ohjausta -hankkeessa (TAMK) oli valmisteltu Erityisen tuen järjestäminen toisen asteen ammatillisessa koulu-

sen tehtävien määrittely, eri osapuolia palvelevien kotisivujen materiaalin valmistelu ja koonti, ammatillisen erityisopetuksen sekä valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen koulutustarjonnan koonti ja tiedottaminen sekä ennakoituvuuteen käytettävän kyselylomakkeen laatiminen. Yhteistyösopimuksen ovat allekirjoittaneet Tampereen ammattiopisto, Pirkanmaan ammattiopisto, Tampereen palvelualan ammattiopisto, Kiipula, Luovi, Aitoon koulutuskeskus, Invalidiliiton Järvenpään koulutuskeskus ja Tampereen Aikuiskoulutuskeskus.

Toiminnan vakiinnuttaminen

Toinen vaihe käynnistyi lokakuussa 2010 Opetushallitukselta saadulla valtionavustuksella. Jatkohankkeen tavoitteena on vahvistaa ja vakiinnuttaa aloitettua ammatillisen erityisopetuksen koordinoivaa toimintaa. Toisena tavoitteena on luoda kiinteä ammatillisen erityisopetuksen verkosto, mikä mahdollistaa selkeän työnjaon toimijoiden kesken, joustavat opinpolut kaikenlaisille oppijoille sekä toimintojen ja

menetelmien kehittämisen yhdessä. Lisäksi jatkohankkeen tavoitteena on kehittää ammatillisen erityisopetuksen toimijoiden, aikuiskoulutuksen ja kolmannen sektorin välistä toimintaa yhteisen mielenterveyden edistämiseen liittyvän toimintamallin luomiseksi.

Koordinaatiohankkeessa on luotu alueen oppilaitosten erityisopetusta käsittelevät yhteiset www-sivut, jotka löytyvät osoitteesta www.ammattipolku.fi. Käy tutustumassa!

Leena Kaarineva, Projektipäällikkö
Pirkanmaan ammattiopisto

Leena Kaarineva, Projektipäällikkö
Pirkanmaan ammattiopisto

Erityisopetuksen tarve lisääntynyt huimasti

Leena Mäkelä, Vt. rehtori Pirkanmaan ammattiopisto

Pirkanmaan ammattiopistossa on yli 500 ”hojksattua” opiskelijaa. Määrä on lisääntynyt ja resurssien riittävyys asettaakin isot haasteet: kuinka pystymme tasapuolisesti vastaamaan lisääntyvään ohjauksen tarpeeseen. Hyvinä käytäntöinä olemme kehittäneet ohjaamo-toimintaa sekä erityisohjaaja-mallia, kertoo rehtori **Leena Mäkelä** Pirkanmaan ammattiopistosta.

– Ohjaamo-toiminnalle olemme luomassa omaa brändiä. Jokaisessa toimipisteessämme tulee olemaan tila, jonka tunnistaa ohjaamoksi. Täältä saa erityisiltä oppimisen ohjaajilta tukea rästelihin ja vaikeisiin asioihin opinnoissa, ja nämä ohjaamot on tarkoitettu nimenomaan erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaamiseen.

– Lisäksi olemme havainneet hyväksi käytännöksi erityisohjaajat, joita meillä on kymmenkunta. He auttavat ammatillisissa opinnoissa ja osaavat tarttua työhön. Suuntaus näyttää olevan kohti inklusiota. On todennäköistä, että luovumme pienryhmistä, koska niihin ei hakeudu opiskelijoita, Mäkelä sanoo.

Hyviä käytäntöjä ja huolenaiheita

Hyvinä käytäntöinä voidaan nostaa esiin myös se, että erityisopettajat osallistuvat HOJKS:ien tekemiseen. – Tämä on parantanut HOJKS:ien tasoa. PIRKO on saanut rahoitusta myös erityisopetuksen koordinoimiseksi Pir-

kanmaalla, joten hyviä käytäntöjä on luvassa jatkossa lisää, toteaa Mäkelä. Yksi huolenaihe on se, että kuraattorien ja psykologien tarve olisi kova, mutta heidän toimintansa ei kuulu oppilaitoksen piiriin.

– Olen tämän huolen vienyt myös ministeri **Paula Risikolle**, joka kyllä myönsi ongelman olemassaolon, mutta myös rahallisten resurssien puutteen valtion taholta.

– Koordinaatiokeskuksen näen hyvänä erityisopetuksen verkostona myös Pirkanmaan ammattiopiston kannalta: yhtenäistetään käytäntöjä, saadaan aikaan vuorovaikutusta ja kokonaiskuva alueen toimijoista. EOO-hankkeen aikaansaama erityisopettajakoulutus on hyvä asia. Saadaan koulutus tänne lähelle meitä. TAOKK:ilta toivoisin opettajillemme lyhytkoulutusta, josta saataisiin arjen käytännöllisiä neuvoja ja menetelmiä. Erityisopettajilla on tietoa ja taitoa, mutta he eivät ehdi joka paikkaan. Tarvetta olisi koulutukselle, josta saisi eväitä, mitä voi käyttää, kun opiskelijoille tulee ongelmia, vinkkaa Mäkelä.

Ohjausryhmän puheenjohtajan mietteitä

Erityistä osaamista ja ohjausta -projekti käynnistettiin kunnianhimoisesti. Nyt, kun projektia on pyritetty useita vuosia, kunnianhimoisuutta ei tarvitse hävetä. Tavoitteet ovat pääosin täyttymässä. Ammatillisen erityisopetuksen maailma ei toki tänäkään projektin jälkeen ole aivan valmis, mutta Pirkanmaalla asian tiimoilta on menty aimo harppaus eteenpäin.

Työelämälähtöinen erityisopettajakoulutus on osoittautunut hyväksi valinnaksi. Koulutuksen aikana ammatillisen erityisopetuksen uusinta tietoa on voitu levittää opettajakokelaisten lisäksi opettajien taustaorganisaatioihin. Tämä samanaikainen työyhteisön ja opettajien kouluttautuminen ja kehittyminen on parhaimmillaan voimavarojen järkevää käyttöä. Yksittäinen opettajahan ei voi toimillaan edistää erityisopetuksen toteutumista, jollei taustaorganisaatio ole tukena.

Pirkanmaalaisten oppilaitosten verkostoitumista on edistetty yhteisten tapaamisten ja seminaarien keinoin. Pirkanmaalla ammatillisen erityisopetuksen toimijoita on paljon ja ilman koulutuksen järjestäjien yhteistyötä erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan on vaikea tietää, mitä koulutusta hänelle alueella tarjotaan ja minne kannattaisi hakeutua. Ongelmaa ratkaisemaan perustetun koordinaatiokeskuksen sopimusasiakirjat on nyt allekirjoitettu. Toivon tämän yhteistyömuodon jalostuvan käytännössä niin toimivaksi kuin se on paperilla hahmoteltu.

Ammatillisen erityisopetuksen toteuttamisessa alueellinen yhteistyö on hyvin tärkeää. Projektin tavoitteena on ollut tukea alueen oppilaitoksia ja edistää yhteistyötä. Projektin tässä vaiheessa voidaan todeta, ettei kaikkia alueelliselle yhteistyölle asetettuja tavoitteita saavutettu. Toivon kuitenkin, että projektista on ollut kaikille toimijoille hyötyä oman oppilaitoksen kehittämisessä.

Projektin jälkeen toiminta jatkuu kentän toimesta. Projektin aikana Tamkin rooli on ollut vahva. On suotavaa, että jo erityisopettajakoulutuksenkin kautta Tamkin rooli pysyy edelleen keskeisenä, kun ammatillista erityisopetusta Pirkanmaalla kehitetään.

Tarja Mänty, Johtaja
Ammattiopisto Luovi

Alueellinen strategia työpajatoimijan näkökulmasta

Tarkasteluni lähtökohtana on strateginen linjaus, jonka mukaan Pirkanmaa on innovatiivinen erityisen tuen menetelmien kehittäjä. Strategiatyöhön on otettu mukaan koulutuksenjärjestäjien lisäksi yleishyödyllinen järjestötoimija, joka tarjoaa työpajayhteistyötä ja kehittää toiminnallisia oppimisympäristöjä koulutuksen järjestäjien kanssa. Opiskelijoiden erityinen tuki yhdistyksen työpajoilla toteutuu rakenteissa, ja sen tunnusomainen piirre on työyhteisötyyppinen toiminta.

Ensimmäinen strateginen linjaus on tavoittelemisen arvoinen haaste. Kokemustemme mukaan alueella on epäsuotuisan kasvumahdollisuuden vuoksi paljon nuoria, joille hyväkään ja institutionaalinen koulutustarjonta ei sovellu. Koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäävien nuorten määrä ei näytä vähenevän ja samalla tämän reservin sosiaalinen, terveydellinen, taloudellinen ja juridinen ulkopuolisuus lisääntyy. Yksi vastaus suunnan kääntämiseksi on rakentaa osallisuuden areenoita. Ilman ammatillisen koulutuksen panosta kipeää ongelmaa ei voida ratkaista.

Kun strategiamme toteutuu, voidaan todeta, että jokaiselle erityistä tukea tarvitsevalle on tarjottu mahdollisuus hankkia toisen asteen osaamista. Onkin tarkoin seurattava, kuinka uudistumiskykyinen ja laadukas koulutustarjonta toteutuu kaikille erityisen tuen tarpeessa oleville.

”Moniammatillinen ja kehittyvä asiantuntijaverkosto toteuttaa yksilöllisiä koulutus- ja työllistymispolkuja ja tukitoimia.” Tämä linjaus, kun sen näin kirjoittaa, on myös hyvin vaativa. Strategian toteuttamissuunnitelma ja lopullinen toteuttaminen muuntaa halutut tavoitteet kovaksi työksi. Unelman ylläpito haastaa arjen päätöksissä ja teoissa kysymään toteutuuko tässä valitsemamme strategia?

Linjauksista johdettujen toimenpiteiden keskeisin ehto on yhteistyö. Yhteistyö ja verkostot liitetään myös toiseen keskeisistä toimenpiteistä silmiinpistävästä ehdoista, nimittäin kehittämiseen.

Huomataan, että näiden kahden ehdon toteutumisen ensi askel on yhteistyön kehittäminen. Tähän pyritään konkreettisesti koordinaatiokeskuksen perustamisella. Koordinaatiokeskus onkin verkosto, siis yhteistyöhön haastava. Yhteisesti on kirjattu seudullinen vastuu erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista.

Strategia toteutuu, kun sen suuntaisia toimia tehdään arjessa päivittäin. Avoimessa yhteistyössä rohkeasti kehittäen. Keinot kyllä on. Päälle ripaus hyvää tahtoa.

Erkki Sipilä, Toimialajohtaja
Silta-Valmennusyhdistys ry

Strategian johtolauseet

- 1 Pirkanmaalla on uudistumiskykyinen, korkeatasoinen ja laadukas koulutustarjonta kaikille erityisen tuen tarpeessa oleville nuorille ja aikuisille opiskelijoille.
- 2 Pirkanmaa on innovatiivinen erityisen tuen menetelmien kehittäjä.
- 3 Alueen oppilaitokset kehittävät toimintaansa inklusiiviseen suuntaan.
- 4 Pirkanmaalla on toimiva, koordinoitu ja vahva alueellinen koulutuksen järjestäjien verkosto, joiden yhtenä painopistealueena on seudullinen vastuu erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista.
- 5 Pirkanmaalla on moniammatillinen ja kehittyvä asiantuntijaverkosto yksilöllisten koulutus- ja työllistymispolkujen ja tukitoimien toteuttamiseen.
- 6 Ammatillinen erityisen tuen järjestäminen tukee pirkanmaalaista elinkeinoelämää ja yksilöiden työllistymistä.

Rahoittajan näkökulma:

Hankkeella saatu aikaan pysyvää toimintaa

– Kun tarkastelen toimintaa nimenomaan hankkeena tai projektina, suurin aikaansaannos on se, että on saatu käynnistettyä Pirkanmaalle erityisopettajakoulutus ja siihen on saatu osallistujiksi kattava otos opettajia maakunnallisesti toisen asteen oppilaitoksista. Myös oppilaitosten tukeminen on saanut hyvää palautetta ja nyt hankkeen aikana on vielä haasteena saada alueellinen strategiatyö jalkautettua ja toimijat siihen sitoutettua. TAOKK hankehallinnoijana on selviytynyt mainiosti,

summaa kokemuksiin EOO-hankkeesta EU-koordinaattori **Tuula Isosuo** Pirkanmaan ELY-keskuksesta.

– Erityisopetukselle ja ylipäätään erilaisilla oppivien kohtaamiselle on todellinen tarve ja siksi hankkeessa onkin tehty iso ja aikaa vaativa työ. On saatu aikaan opetussuunnitelma erityisopettajakoulutukseen ja koulutettu lisää erityisopettajia maakuntaan, ja nimenomaan maakunnallisesti kattavasti. Hankkeen voidaan jo tässä vaiheessa sanoa onnistu-

neen, koska erityisopettajakoulutus koulutuksena jää pysyvästi TAOKK:iin, toteaa Isosuo.

Hyviä käytäntöjä ja haasteita

Muulla Suomessa ole vastaavalaista hanketta ei toteutettu, joten toiminta on kiinnostanut myös valtakunnallisesti. Nyt haasteena onkin aikaansaada alueellinen erityisopetuksen strategia. Konkreettisten kehittämistarpeiden ja yhteisten ratkaisujen löytämisessä voidaan hyödyntää hyvää ydin-

joukkoa eli opiskelijaryhmää, joka todellakin kattavasti edustaa maakunnan erilaisia näkemyksiä ja oppilaitosten erilaisia tarpeita.

– Tarvetta erityisopetukselle on kaikissa oppilaitoksissa. Siksi on hienoa, että pätevyyttä on lisätty tasapuolisesti ympäri Pirkanmaata. Oppilaitosten tukeminen on ollut hyvin toteutettu oppilaitoslähtöinen toimintamalli ja sitä voisi soveltaa muuhunkin toimintaan, kannustaa Isosuo.

Tuula Isosuo, EU-koordinaattori, Pirkanmaan ELY-keskus

Nuotit kohdallaan ja orkesteri valmiina

– TAOKK matkalla kohti elämysyhteiskunnan haasteita

” Asenne ja pystyvyysuskomus ratkaisevat menestyksen, koulutuksen tulee tuottaa ylpeyttä omasta osaamisesta

osaamisessa, tulevaisuuden koulutuksen tulee tukea ja edistää yhdessä tekemistä.

TAOKK:in osaamiset ja vahvuudet

TAOKK vastaa yhteiskunnan muutoshasteeseen tarjoamalla ammatillisen opettajakoulutuksen ja erityisopettajakoulutuksen lisäksi pedagogista täydennyskoulutusta ammattikorkeakouluille, ammatillisille oppilaitoksille sekä yksityisille toimijoille heidän tarpeistaan lähtien. Koulutusta järjestetään mm. seuraavista aiheista:

- * erilaisuus oppimisessa ja työyhteisössä,
- * voimauttavat opetusmenetelmät,
- * sosiaalinen media ja virtuaaliset oppimisympäristöt,
- * tutkiva oppiminen,
- * erilaiset oppimisympäristöt,
- * pedagoginen johtajuus sekä
- * oppimisen ohjaaminen ja arviointi.

TAOKK:in vahvuuksiksi Jääskeläinen nimeää ammatillisen erityisopetuksen ja erityispedagogisen osaamisen, tekniikan opetuksen ja ohjauksen kehittämisen sekä

opettamisen ja oppimisen ohjauksen, jossa merkittävä rooli on ohjaavien opettajien kouluttamisella ja verkoston ylläpitämisellä. Uusina vahvoina avauksina ovat mukaan tulleet mentorointi oppimisen tukena, verkosto-osaamisen, jossa korostuvat oppilaitostuntemus ja verkostoituminen sekä erilaisten oppimisympäristöjen osaaminen, joista voidaan mainita verkkopedagoginen kokemus, verkosto-oppimislustat ja sosiaalinen media. Verkostoitumista todennetaan TAOKK:issa myös olemalla mukana EOO-hankkeen lisäksi Campus Connexus -projektissa, joka on korkeakouluissa toteutettava verkostoitunut tutkimusprojekti, sekä OTE – Opintojen tukeminen ja opiskelijajärjestelyjen kehittäminen opiskelupolun eri vaiheissa -projektissa ja Osaava Verme -ohjelmassa.

EEO toi erityisopettajan-koulutuksen Pirkanmaalle

EEO-hankkeen tavoitteen mukaisesti TAOKK:iin saatiin lupa aloittaa erityisopettajien koulutus. Koulutusta on tarkoitus jatkaa nykyisellä toimintamallilla vähintään

nykyisen laajuisena eli 20 hengen ryhmänä, kertoo Maarit Jääskeläinen. – EOO-hankkeessa suoritettua opiskelijakyselyn perusteella tyytyväisyys ammatillisen erityisopettajan koulutukseen huokuu palautteissa. Koulutuksen vaikuttavuutta kuvaa myös palautteet, joiden mukaan koulutus pysäytti pohtimaan ammatillista identiteettiä rakentumista, jota erityisesti koulutukseen sisällytynyt työnohjaus tuki. TAOKK:issa ymmärrämme erityisopetuksen merkityksen tarpeen laajemminkin kuin erityisopettajakoulutuksena, ja siksi olemme sisällyttäneet ammatilliseen opettajakoulutukseen Eri-laiset oppijat -osuuden.

TAOKK:in ammatillisen erityisopettajakoulutuksen myötä tuetaan ammatillisten oppilaitosten erityisopetuksen kehittämistä ja kootaan Pirkanmaalla ja muuallakin Suomessa verkostoa, jonka tavoitteena on luoda joustavia käytäntöjä erityisesti tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaamiseen ja työllistymiseen.

Maarit Jääskeläinen, Johtaja TAMK/ Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tulevaisuuden työelämää on verrattu jazz-musiikin soittamiseen. Työtehtävät eivät ole tarkasti määriteltyjä ja ne muuttuvat. Ainoastaan suunta tiedetään. Tarvitaan kykyä improvisoida ja olla luova.

Tieto- ja palveluyhteiskunnasta tullaan digi- ja elämysyhteiskuntaan. Maailmanlaajuus ja liiketoimintaosaaminen ovat yrityksen menestyksen lähtökohdat, toteaa johtaja **Maarit Jääskeläinen** Tampereen ammatillisesta opettajakorkeakoulusta.

– Asenne ja pystyvyys-

uskomus ratkaisevat menestyksen, koulutuksen tulee tuottaa ylpeyttä omasta osaamisesta, visioi Jääskeläinen. – Tulevaisuudessa tarvitaan teknologia-, ympäristö-, palvelu- ja designosaamista sekä käyttäjälähtöisyyttä. Tietotyön elementit leviävät kaikkiin tehtäviin. Yksilö- ja ryhmätaidot yhdistyvät verkosto-

”Minun tieni erityisopettajaksi”

– Erityisopettajaksi päädyin varmaankin vankan joukkueurheilutaustan takia. Pelasin lentopalloa lähes ammattimaisesti 10-vuotta ja valmensin myös tyttö-, poika- ja miesjoukkueita. Ammattiopintojen ja viiden vuoden asentajan hommien jälkeen kävin teknillisen koulun, jonka jälkeen sattuman kautta päädyin sijaiseksi Hervannan ammattioppilaitokseen.

– Opettajan työ liippasi aika läheltä valmentamista, joten kiinnostus opettajahommiin tapahtui heti ja ”sijaisuus” on kestänyt jo 24 vuotta. Aikuisopiskelu tuli kuvioihin mukaan opetta-

jaopiston, teknikosta AMK-insinööriksi -koulutuksen ja erityisopettajakoulutuksen kautta. Työsalissa olen opettanut koko tämän ajan ja kiinnostus erityisopetusta kohtaan alkoi eläköityvän erityisopettaja ”Mestari” **Arto Hautamäen** kanssa juttellessa erityisopetuksesta.

– Arto kertoi kokemuksiaan pitkästä urastaan erityisopettajana, sen sekä hyvistä että huonoista puolista. Päiväkkään en ole katunut ryhtymistä erityisopettajaksi.

Pasi Pyykkö, Erityisopettaja, Tampereen ammattiopisto

Kiittäen yhteistyöstä

Hanna Ilola

Majju Ketko

Päivi Lehtonen

Kosti Nivalainen

Annikki Torikka

Annukka Tapani

Irmeli Vesterinen

Projektin nimi: Erityistä osaamista ja ohjausta

Ohjelma: Manner-Suomen ESR-ohjelma

Toimintalinja: Työmarkkinoiden toimintaa edistävien osaamis-, innovaatio- ja palvelujärjestelmien kehittäminen

Rahoittaja: Pirkanmaan ELY-keskus

Ulkoasu ja taitto: Villivisio Oy, kuvat: Ville Salminen, Obscure Entertainment, painopaikka: Eräsalon Kirjapaino Oy